

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ
МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ»**

Виконала:
студентка 4 курсу, групи УОз-41
спеціальності
«Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Закрепа П. О.

Керівник: к.е.н., доц. Коваленко Р.С.

Рецензент: к.е.н., доц.

Харків – 2025

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти перший
(бакалаврський)

Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА

«____» _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я **НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Закрепа Поліна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили

керівник роботи Коваленко Роман Сергійович к.е.н., доц,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «05» 02 2025р. № 4001-5/312

2. Строк подання студентом роботи 14.05.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

визначити сутність міжнародної трудової міграції та класифікувати її види; дослідити механізми регулювання; визначити масштаби; проаналізувати соціально-економічні наслідки для країн-донорів та країн-реципієнтів.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1.	Розділ 1. Теоретичні засади дослідження міжнародної міграції робочої сили
2.	Розділ 2. Аналіз економічних наслідків міжнародної міграції робочої сили

5. Дата видачі завдання 01.12.2024

Студент

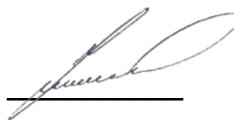

підпис

П.О. Закрепа

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Р.С. Коваленко

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Закрепа П. О. Економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили : кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 62 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню процесу міжнародної міграції робочої сили та її впливу на розвиток економіки та суспільства країн-донорів і країн-реципієнтів. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 10 рисунків, 4 таблиці, список використаних джерел з 52 найменувань. У першому розділі роботи розглядаються теоретичні засади дослідження та розкриття поняття трудової міграції робочої сили. У другому розділі визначено масштаби, сучасні тенденції міжнародної міграції робочої сили та її соціально-економічний вплив.

Ключові слова: міжнародна міграція робочої сили, країни-донори, країни-реципієнти.

Zakrepa P. O. Economic consequences of international labour migration: bachelor's thesis [Manuscript]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 62 с.

The bachelor's thesis is devoted to the study of the process of international labour migration and its impact on the development of the economy and society of donor and recipient countries. The work consists of an introduction, two chapters, conclusions; contains 10 figures, 4 tables, a list of references of 52 titles. The first section of the paper discusses the theoretical foundations of the study and the concept of labour migration. The second section defines the scope and current trends of international labour migration and its socio-economic impact.

Keywords: international labour migration, donor countries, recipient countries.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	9
1.1 Поняття, сутність та класифікація міжнародної міграції робочої сили ...	9
1.2 Регулювання процесів міжнародної міграції робочої сили	23
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	31
2.1 Аналіз масштабів трудової міграції в світі	31
2.2 Соціально-економічні наслідки впливу трудової міграції на країни- донори	37
2.3 Соціально-економічні наслідки впливу трудової міграції на країни- реципієнти	44
Висновки до другого розділу	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародна міграція робочої сили – це процес переселення людей з однієї країни в іншу з метою працевлаштування. Цей процес включає як тимчасове, так і постійне переміщення працівників, які шукають кращі умови для життя, вищу оплату праці або можливості для професійного розвитку. Міграція робочої сили суттєво впливає на економіку як країн, що приймають мігрантів, так і країн, які втрачають своїх працівників створюючи цілу систему, яка в свою чергу має великий вплив на світову економіку.

Крім того, тема міжнародної міграції стає все більш актуальною через старіння населення багатьох розвинених країн, які потребують нових працівників для підтримки соціальних програм. Імміграція може допомогти усунути цей демографічний дисбаланс, але вона вимагає постійного контролю та покращення, щоб зменшити негативний вплив та збільшити економічні вигоди. Інтеграція іммігрантів має вирішальне значення: якщо країна успішно впорається з цим завданням, вона отримає додатковий поштовх для економічного зростання, невдачі ж в цьому процесі можуть призвести до соціальних проблем. Ризики сьогодні також зростають через зміни в імміграційній політиці та зростання антиміграційних настроїв. Таким чином, міжнародна міграція робочої сили залишається важливим питанням, яке потребує обдуманого підходу для подальшого розвитку світової економіки.

Ступінь вивчення проблеми. Враховуючи важливість цієї теми в міжнародних економічних відносинах, за останні роки було проведено достатню кількість досліджень, авторами яких є: Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А., С. В. Бестужева, В. О. Козуб, Н. В. Проскурніна, В. А. Вовк, Ю. Б. Доброскок та інші. В їх працях розглядається історія, поняття, вплив міграції на ринки праці (включаючи аналіз як еміграції, так і імміграції робочої сили) та перспективи розвитку.

Результати досліджень демонструють, що міжнародна міграція робочої сили має не тільки позитивні сторони, тож дослідники дійшли висновків, що розробка політики, яка б змогла допомогти мінімізувати негативні ефекти міграції є дійсно важливою, зокрема: регулювання потоку мігрантів для забезпечення збалансованості на ринку праці та контроль над витоком кваліфікованої робочої сили.

На нашу думку для забезпечення стабільності процесу міграції робочої сили необхідно врахувати економічні, політичні та соціальні аспекти і розробити чітку стратегію та контроль над всіма процесами.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення наслідків міжнародної міграції робочої сили.

Відповідно до поставленої мети завданнями кваліфікаційної роботи є:

- Розкрити поняття, сутність міжнародної трудової міграції та виділити її класифікацію.
- Дослідити яким чином відбувається регулювання процесів міжнародної міграції робочої сили.
- Визначити масштаби трудової міграції.
- Проаналізувати соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-донорів.
- Проаналізувати соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції країн-реципієнтів.

Об’єктом дослідження є міжнародна міграція робочої сили.

Предметом дослідження економічні наслідки міграції робочої сили.

Використані методи дослідження. Для глибокого аналізу обраної теми дослідження було використано такі методи: логічний та аналітико-порівняльний методи; графічні методи; порівняльний аналіз; системний, комплексний та статистичний методи.

Інформаційна база дослідження. Основними аналітичними матеріалами для виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи є такі веб-ресурси, як Міжнародна організація праці (International Labour Organization

(ILO)), Світовий банк (The World Bank), та Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund (IMF)).

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається з 2 частин, серед яких: вступ, два розділи, висновки та список використаних джерел. Обсяг роботи – 59 сторінок. Робота містить 10 рисунків, та 4 таблиці. Список джерел включає 52 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

1.1 Поняття, сутність та класифікація міжнародної міграції робочої сили

В епоху активного розвитку міжнародних відносин міграція робочої сили стала одним із ключових процесів, що визначають динаміку змін світової економіки. Для того, щоб дослідити детальніше це поняття варто розглянути більш загальне явище, з якого воно походить – міграцію як таку.

Міграція – це процес переселення людей, який може відбуватися як через міжнародні кордони, так і в межах однієї держави, незалежно від причин такого переміщення. Визначити, хто саме є мігрантом, не завжди просто, оскільки це поняття охоплює широкий спектр груп населення. Згідно з Європейським комітетом з питань міграції, термін «мігрант» використовується для позначення різних категорій людей залежно від контексту. До них належать емігранти, іммігранти, особи, які повернулися до своєї країни після певного періоду перебування за кордоном, а також біженці, переселенці й представники етнічних меншин, що сформувалися внаслідок імміграційних процесів [1].

Міграція ґрунтується, перш за все, на людському бажанні покращити умови життя та реалізувати власні потреби. Але причиною може стати не тільки бажання самого індивіду, але й зовнішні фактори, що можуть змінити життєві обставини. Отже, в основі міграційних процесів лежить бажання людини знайти більш сприятливі соціальні, економічні чи політичні обставини для існування.

Фактори, що впливають на переселення, поділяють на ті, що сприяють приїзду людей у нові регіони, та ті, що допомагають їм залишитися там надовго. Серед них часто виділяють фактори відтоку, які змушують людей залишати свої домівки, наприклад, нестабільна економічна ситуація, збройні конфлікти чи екологічні проблеми. Також існують фактори притоку, які

роблять певні країни або міста привабливими для мігрантів завдяки можливостям працевлаштування, високому рівню життя чи доступу до якісної освіти. Окремо розглядають фактори виштовхування – це негативні умови, що унеможливають проживання у певному регіоні, як-от політичні переслідування чи дискримінація. Водночас існують фактори тяжіння, які створюють позитивні умови для переїзду та інтеграції, наприклад, розвинена інфраструктура, соціальні гарантії чи комфортні умови для життя. Загалом ці чинники можуть як сприяти адаптації мігрантів у нових умовах, так і змушувати їх продовжувати пошук кращого місця для життя [2, с. 12].

Отже міжнародна міграція є складним і багатограним явищем. Широке розуміння цього процесу включає не лише переселення, а й адаптацію працівників до нових соціально-економічних обставин. Тож процес міграції зводиться до того, що люди, які переїжджають на нову територію – адаптуються і починають працевлаштовуватись. Звідси і виходить нове поняття саме економічного аспекту цього явища, він є одним із ключових рушіїв міграційних процесів у світі. У цьому контексті доцільно зосередитися на міжнародній міграції робочої сили як важливій складовій економічної мобільності, що безпосередньо впливає на розвиток світової економіки.

Трудова міграція визначається різними науковцями та міжнародними організаціями з акцентом на її економічний характер. Так, за визначенням Міжнародної організації праці – це переміщення осіб з однієї країни в іншу або в межах країни з метою працевлаштування [3]. Міжнародна організація з міграції трактує трудову міграцію як рух осіб, пов'язаний із зайнятістю або економічною діяльністю [4]. Згідно із законом України «Про зайнятість населення» трудова міграція — це переміщення особи, пов'язане з перетинанням державного кордону або меж адміністративно-територіальної одиниці з метою виконання або пошуку роботи [5]. Гусаров С.М. зазначає, що міграція робочої сили є одним із видів міграції, що здійснюється фізичною особою з метою пошуку роботи, тобто переміщення працездатного

населення для працевлаштування, що може мати постійний або тимчасовий характер [6]. Усі ці визначення підкреслюють, що трудова міграція населення охоплює різні форми переселення людей, зумовлені їхньою професійною діяльністю за межами рідної країни. У широкому сенсі цей процес включає будь-які види територіального переміщення, пов'язані з працевлаштуванням за кордоном, і розглядається як механізм міжнародного обміну робочою силою. Це може бути як тимчасова, так і постійна зміна місця проживання з метою зайнятості, що фактично є формою експорту або імпорту трудових ресурсів. У вузькому значенні трудова міграція – переїзд з однієї країни в іншу, який передбачає не тільки роботу, але й отримання нового громадянства. Це означає тривале проживання в іншій країні, адаптацію до місцевого життя та роботу згідно з місцевими правилами.

Варто зазначити, що міграційний процес не є новим явищем: перші масштабні міжконтинентальні рухи робочої сили були пов'язані з розвитком работоргівлі чорношкірими. Португальські мореплавці привозили до Європи африканських рабів для роботи в господарствах. З XVI століття британські, португальські та французькі торговельні судна систематично доставляли дешеву робочу силу. За різними оцінками, за кілька століть з Африки було вивезено близько 50-60 мільйонів осіб. Втім, далеко не всі з них виживали: частина помирала ще під час важкої подорожі через океан, а серед тих, хто діставався до пункту призначення, половина не витримувала перших п'яти років життя в нестерпних умовах [7].

Загалом виділяють 4 основні етапи розвитку міжнародної трудової міграції їх представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1

Етапи розвитку міжнародної трудової міграції

Перший етап (кінець XVIII – середина XIX ст.)	Цей період пов'язаний із промисловою революцією, яка сприяла поширенню машинного виробництва в Європі. Розвиток нових технологій призвело до формування світового ринку праці. Внаслідок змін утворився надлишок робочої сили, що стимулювало масову еміграцію європейців до Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії.
Другий етап (80-ті роки XIX ст. – початок XX ст.)	Наприкінці XIX століття відбулося стрімке зростання капіталу, однак його розподіл був нерівномірним, що посилювало економічні контрасти між країнами. Основним напрямком міграції залишалися розвинені країни, зокрема США та Велика Британія, які потребували робочої сили. Водночас, із менш розвинених регіонів, таких як Східна Європа, Китай та Індія, прибували переважно некваліфіковані робітники.
Третій етап (між двома світовими війнами, 1918–1939 рр.)	У цей період міграційні потоки значно скоротилися.. Це було зумовлено світовою економічною кризою 1929–1933 років, яка спричинила зростання безробіття в економічно розвинених державах та змусила уряди запроваджувати обмеження на імміграцію. Особливо помітним стало зменшення міжконтинентальної міграції, зокрема навіть США, які раніше були центром імміграційних потоків, почали обмежувати в'їзд іноземців.
Четвертий етап (від Другої світової війни до сьогодення)	Після завершення Другої світової війни відбулося глобальне перерозподілення територій, що суттєво вплинуло на міжнародну міграцію. Характерними рисами цього періоду стали: 1. Зростання міграції всередині континентів, зокрема в Європі та Африці. 2. Зміцнення міжнародного регулювання трудової міграції – держави почали встановлювати квоти на в'їзд іноземних працівників, укладати міжнародні угоди щодо трудової політики та створювати програми для іммігрантів.

Джерело: складено автором на основі [8]

Таким чином, міжнародна трудова міграція поступово еволюціонувала від неконтрольованих переміщень до більш структурованих процесів, які нині регулюються на національному та міжнародному рівнях.

У сучасному світі глобалізація торгівлі, стрімкий розвиток транспортної інфраструктури та комунікаційних технологій суттєво впливають на міграційні процеси. Міжнародна міграція робочої сили зумовлюється комплексом економічних, соціальних, політичних та культурних факторів.

Серед головних причин, що змушують людей залишати свої країни в пошуках кращих можливостей, можна виділити (таблиця 1.2):

Таблиця 2

Причини міжнародної трудової міграції

	Фактори, що сприяють відтоку населення	Фактори, що приваблюють мігрантів
Економічні причини	1. Високий рівень безробіття та відсутність стабільного заробітку. 2. Загальне економічне занепадання регіону. 3. Відсутність можливостей для професійного зростання. 4. Високий рівень інфляції.	1. Високий рівень заробітної плати та економічна стабільність. 2. Великий попит на робочу силу та хороші перспективи кар'єрного росту. 3. Доступ до кращих умов праці та соціальних гарантій. 4. Розвинена система соціального забезпечення.
Соціально-політичні причини	1. Політична нестабільність, війни, громадянські конфлікти. 2. Порушення прав людини, переслідування за політичними чи релігійними поглядами. 3. Високий рівень злочинності. 4. Дефіцит якісної медицини, освіти та інших соціальних послуг.	1. Стабільна політична ситуація та захищеність прав людини. 2. Високий рівень безпеки та правопорядку. 3. Доступ до якісних медичних та освітніх послуг.
Екологічні причини	1. Зміни клімату, які призводять до природних катастроф. 2. Виснаження природних ресурсів та нестача питної води. 3. Погіршення екологічної ситуації через забруднення довкілля.	1. Сприятливий клімат, доступність природних ресурсів. 2. Менший ризик природних катастроф. 3. Високий рівень екологічних стандартів та турбота про довкілля.

Джерело: складено автором на основі [2]

Міжнародні міграційні процеси нерозривно пов'язані як із внутрішнім економічним розвитком окремих держав, так і з глобальними тенденціями. Вплив на трудову мобільність мають як загальний стан світової економіки,

так і особливості економічних зв'язків між країнами. У різні історичні періоди ключовими рушійними силами міграції можуть ставати не лише економічні чинники, а й політична нестабільність, військові конфлікти, релігійні переслідування, національні суперечності, культурні особливості, сімейні обставини тощо [9].

Динаміка руху робочої сили безпосередньо впливає на сегментацію ринку праці, визначаючи його основні категорії, рівні кваліфікації та умови зайнятості. Розглянемо основні категорії, на які поділяється міжнародний ринок праці.

Перший сегмент: стабільна та високооплачувана робоча сила. До цього сегмента належать працівники, які мають стабільну зайнятість, високий рівень кваліфікації та відповідну оплату праці. Вони працюють у чітко структурованій системі, де існує визначена ієрархія професійного зростання. Основну частину цього сегмента становлять фахівці з економічно розвинених країн та країн із середнім рівнем доходу, таких як Сінгапур, Тайвань і Гонконг. Окрему групу складають спеціалісти, зайняті в міжнародних організаціях, зокрема таких як ООН, ЮНЕСКО, Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд та інші. Наймання на такі посади здійснюється виключно за професійними критеріями, без урахування національної приналежності. Цей ринок має тенденцію до розширення через активізацію міжнародних зв'язків та необхідність вирішення глобальних проблем.

Другий сегмент: низькокваліфікована робоча сила з економічно слабких регіонів. До цього сегмента входять мігранти з країн із низьким рівнем економічного розвитку, які часто погоджуються на низькооплачувану фізичну працю в індустріально розвинених країнах. Значну частку цієї категорії становлять нелегальні працівники, які прибувають у пошуках кращих умов життя та роботи. Особливо великі потоки такої робочої сили спрямовуються до США та країн Західної Європи. Нелегальні трудові мігранти не мають жодних правових гарантій, а тому за потреби компанії, які

використовують їхню працю, можуть легко від них позбутися, депортувавши без жодної компенсації [10].

Третій сегмент: жіноча робоча сила. Жінки є важливою частиною світового ринку праці, і їхня участь у ньому має свої характерні риси. Багато жінок, які переїжджають в інші країни у пошуках роботи, зосереджені в галузях, де традиційно працюють жінки: догляд за дітьми, ведення домашнього господарства, обслуговування клієнтів та охорона здоров'я. На жаль, часто вони стикаються з несправедливим ставленням: дискримінацією, меншою зарплатою, ніж у чоловіків, та слабким захистом своїх прав, особливо якщо їхня робота неофіційна. Проте, в умовах глобалізації та розвитку цифрових технологій, роль жінок у трудовій міграції зазнає змін. Вони все частіше знаходять роботу не лише в традиційних сферах, а й у виробництві, інформаційних технологіях та інших передових галузях [10], [11].

Четвертий сегмент: високоосвічені спеціалісти та представники інтелектуальної праці. До цього сегмента належать висококваліфіковані фахівці, зокрема науковці, інженери, системні аналітики, програмісти, менеджери та інші професіонали, що займаються інтелектуальною працею. В умовах розвитку цифрових технологій та глобалізації ринку праці багато таких спеціалістів можуть працювати дистанційно, без необхідності фізичної присутності в країні роботодавця. Глобальна економіка все більше потребує висококваліфікованих кадрів, тому країни-реципієнти часто пропонують вигідні умови для залучення таких фахівців, наприклад, спрощені візові процедури, податкові пільги та можливості для отримання громадянства. Це сприяє активному розвитку ринку інтелектуальної праці та стимулює міжнародну конкуренцію за таланти [10].

Провівши аналіз причин виникнення та сегментів міграції, що можуть змінюватись в залежності від історичних, економічних та соціальних обставин, важливо зосередитись на напрямках і регіонах, де концентруються потоки міграції. Міжнародні міграційні потоки мають тенденцію до

постійних змін. У перші десятиліття XX століття більшість емігрантів вирушали до Сполучених Штатів. Інші мігранти поділялися між британськими колоніями, зокрема Канадою, Австралією, Новою Зеландією та Південно-Африканським Союзом, а також країнами Латинської Америки, такими як Аргентина, Бразилія та інші.

Після закінчення Другої світової війни відбулося значне збільшення масштабів трудової міграції, при цьому змінилися основні напрямки, куди спрямовувалися мігранти. Крім США та Канади, новим важливим напрямком стала Західна Європа, зокрема країни, що входять до Європейського Союзу [12].

У сучасні десятиліття з'явилися нові ринки праці завдяки не лише міжконтинентальним, але й внутрішньоконтинентальним міграційним процесам. Виділяють такі країни та регіони, які є центрами притягання мігрантів:

1. Сполучені Штати Америки - протягом післявоєнного періоду трудова міграція до США проходила у два етапи. Спочатку в країну переїжджала велика кількість вихідців з Європи, а з 1965 року основний потік іммігрантів почав надходити з Латинської Америки та Азії. На відміну від Німеччини чи Франції, трудові ресурси у США залучалися здебільшого через приватні канали. Сьогодні це регіон, який продовжує приваблювати як висококваліфікованих, так і низькокваліфікованих працівників. Робітники з низькою кваліфікацією переважно прибувають з Мексики та країн Карибського басейну. Натомість висококваліфіковані спеціалісти, зокрема фахівці з ІТ, медицини, інженерії та науки, іммігрують з усього світу, включаючи Європу, Латинську Америку, Індію, Україну та інші країни [13].

2. Західноєвропейські країни - найпривабливішими для іммігрантів у Західній Європі є Німеччина, Франція, Велика Британія, Швейцарія, Бельгія, Швеція та Нідерланди. В економіці цих держав трудові мігранти відіграють важливу роль, оскільки в окремих галузях залежність від іноземної робочої сили є надзвичайно високою. Наприклад, у Франції значна частка

працівників зайнята в будівництві та автомобілебудуванні, у Бельгії — у гірничодобувній галузі. Особливістю міграційних процесів у Європі є те, що значна частина мігрантів (близько 40%) походить із країн-членів Європейського Союзу. Це стало можливим завдяки створенню Єдиного ринку праці, який забезпечує вільне переміщення робочої сили в межах ЄС. Також у Західну Європу активно переїжджають громадяни країн, які раніше були колоніями європейських держав. Важливу роль у цьому процесі відіграють спільна мова, історичні зв'язки, а також давні торговельні відносини [13].

3. З 1970-х років країни Близького Сходу, багаті на запаси нафти та газу, почали активно залучати іноземну робочу силу. Через стрімке економічне зростання та брак місцевих фахівців значну частину зайнятих у цих країнах складають саме трудові мігранти. Головними країнами-донорами робочої сили стали Індія, Бангладеш, Пакистан, Йорданія, Ємен, Греція, Туреччина та Італія. Найбільш привабливими для трудових мігрантів є Об'єднані Арабські Емірати де 97% робочої сили складають мігранти, в Кувейті — 86,5%, а в Саудівській Аравії — 40% [12]. Ключовою особливістю міграції до країн Перської затоки є жорстке правове регулювання. Проте, попри суворі умови праці, високі заробітки та можливість фінансової підтримки сімей удома роблять цей регіон одним із головних центрів трудової міграції у світі.

4. Австралія також є важливим центром трудової міграції, адже в країні працює понад 200 тисяч іноземних робітників. Більшість із них походять із країн Східної та Південно-Східної Азії, Центральної та Східної Європи. Імміграційна політика цього регіону орієнтована на залучення тих працівників, які можуть зробити внесок в економіку країни. Зокрема, віддається перевага іммігрантам, готовим інвестувати у місцевий бізнес або володіючим цінними професійними навичками [13].

5. Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону, такі як Бруней, Японія, Гонконг, Малайзія, Сінгапур, Південна Корея та Тайвань, стали п'ятим важливим центром для трудових мігрантів. Деякі країни регіону мають

досить жорстку міграційну політику. Наприклад, у Японії довгий час існували обмеження на прийом іноземних працівників, і лише останнім часом влада почала розробляти програми залучення мігрантів. Водночас Сінгапур та Гонконг регулюють притік трудової сили через систему спеціальних квот та контрактів. Завдяки високому рівню економічного розвитку Азійсько-Тихоокеанський регіон залишається важливим центром трудової міграції як для низькокваліфікованих працівників, так і для високооплачуваних спеціалістів.

6. Останнім важливим напрямком є Латинська Америка, де основними приймаючими країнами є Аргентина і Венесуела, що також активно інтегрують іноземних працівників у свої економіки. В останні роки регіон виявляє підвищений інтерес до спеціалістів із Центральної та Східної Європи, особливо в тих сферах, де спостерігається гостра нестача кваліфікованих працівників, зокрема в нафтовій промисловості, хімічному виробництві та сільському господарстві. Окрім цього, значну частину міграційних потоків у цих країнах становить короткострокова трудова міграція, що здебільшого пов'язана з діяльністю великих транснаціональних корпорацій [12], [13].

Тож, міграція населення – це дійсно складне і динамічне явище. Нами вже було проаналізовано етапи, причини, центри тощо, але залишився ще один важливий момент аналізу. Залежно від різних критеріїв виділяють кілька основних видів міжнародної міграції, кожен із яких має свої особливості (рис. 1.1).

Рис. 1. Класифікація видів міжнародної міграції.

Джерело: [2]

Розпочнемо розгляд з розподілу по просторовому характеру трудової міграції:

1) Внутрішня міграція – переміщення населення більш економічно розвинені регіони в межах національних або адміністративних кордонів, часто пов'язане з пошуком роботи мігруючими людьми [14]. Вона може мати кілька основних форм: міграція між селом і містом – найбільш поширений тип внутрішньої міграції, що зазвичай відбувається у зв'язку з пошуком кращих умов праці, освіти або рівня життя; переміщення між містами та регіонами – відбувається як через економічні причини (пошук більш високооплачуваної роботи, кращих умов життя), так і через соціальні чи екологічні фактори.

2) Зовнішня міграція – передбачає перетин державних кордонів та може бути як тимчасовою, так і постійною. Причинами зовнішньої міграції часто є пошук роботи, навчання, політичні переслідування, військові конфлікти чи природні катастрофи.

3) Інтеграційна міграція – це переміщення людей у межах економічних і політичних об'єднань, таких як Європейський Союз (ЄС) або Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). Оскільки у таких об'єднаннях діє політика відкритих кордонів або спрощеної міграції, громадяни можуть вільно переїжджати з однієї країни до іншої з метою роботи, навчання чи проживання .

За часовою ознакою міграцію поділяють:

1) Остаточна міграція – це виїзд людей на постійне місце проживання без наміру повернення на батьківщину. Як правило, такі мігранти адаптуються до умов нової країни та отримують громадянство.

2) Тимчасова (ротаційна) міграція – передбачає переїзд на певний термін із метою тимчасового працевлаштування або навчання. Найбільш поширеним видом є сезонна міграція, коли працівники виїжджають до іншої країни для виконання тимчасових робіт (наприклад, сільськогосподарські роботи, будівництво, надання послуг). Часто така міграція супроводжується періодичними поверненнями додому.

3) Маятникова міграція – це регулярне переміщення населення між місцем проживання та місцем роботи або навчання. Наприклад, жителі передмість, які щодня їздять на роботу до великих мегаполісів. Специфічним видом маятничкової міграції виділяють шоп-туризм [15].

Важливим показником міграційних процесів є напрямок руху населення. Він дозволяє визначити, чи відбувається відтік населення з країни чи, навпаки, її поповнення новими жителями:

1) Еміграція – вимушене або добровільне переселення корінних мешканців з Батьківщини до іншої країни на постійне проживання чи на деякий час з політичних, соціальних, економічних, релігійних та інших причин [16].

2) Імміграція – в'їзд іноземців до певної країни на постійне або тимчасове проживання, зумовлений економічними, політичними, етнічними, релігійними та іншими причинами [17]. Держави з розвиненою економікою

часто є привабливими для іммігрантів через високі заробітки, стабільність і можливість отримання соціальних гарантій.

3) Реєміграція – це повернення мігрантів на батьківщину після певного періоду проживання за кордоном [18]. Причинами можуть бути поліпшення економічної ситуації в рідній країні, ностальгія або необхідність догляду за родичами. Іноді реємігранти виїжджають до третьої країни для продовження своєї трудової чи освітньої діяльності.

Ще один показник це саме легальність трудової міграції:

1) Легальна міграція – здійснюється відповідно до законодавства країни перебування. Наприклад, легальні мігранти отримують візи, дозволи на роботу та проживання, а також проходять процедуру реєстрації в органах влади.

2) Нелегальна міграція – відбувається з порушенням імміграційних правил, зокрема нелегальний перетин кордону, проживання без відповідних документів або працевлаштування без дозволу. Це може призвести до певних наслідків (від штрафів до депортації). Ця форма може проявлятися наступним чином:

1. Легальний в'їзд та проживання – нелегальне працевлаштування. У такому випадку людина має дозвіл на перебування в країні (наприклад, на підставі студентської або туристичної візи), але працює без відповідних документів.

2. Легальний в'їзд – незаконне проживання та працевлаштування. Це ситуація, коли особа спочатку в'їжджає легально, але після закінчення дозволеного терміну перебування залишається у країні, працюючи нелегально.

3. Нелегальні в'їзд, проживання та працевлаштування. Найбільш ризикована форма нелегальної міграції, коли люди перетинають кордон без відповідних документів, проживають у країні незаконно та працюють без офіційного дозволу.

Ще одним важливим критерієм класифікації міграції є її організаційна ознака, яка визначає, яким чином відбувається переселення людей. Міграційні процеси можуть бути:

1) Добровільна міграція – передбачає самостійне рішення людини змінити місце проживання, виходячи з власних інтересів, можливостей або обставин. Вона може бути самодіальною, коли людина самостійно організовує своє переселення, або організованою, коли виїзд відбувається за допомогою державних програм, міжнародних організацій чи за контрактом із роботодавцем.

2) Примусова міграція – пов’язана з відсутністю вибору і нерідко є наслідком насильницьких дій, збройних конфліктів або дискримінаційних політик. Упродовж історії відомо багато випадків примусового переселення населення, зокрема вивезення африканських рабів до Америки в XVII–XIX століттях. Ця форма переміщення супроводжується серйозними порушеннями прав людини і має довготривалі наслідки для всього світового суспільства.

Важливим аспектом є якісний склад мігрантів, адже саме він визначає рівень їхньої інтеграції в нове суспільство та вплив на економіку країн. За якісним складом мігрантів можна поділити:

1) Робітники, зокрема пов’язані з промисловим та сільськогосподарським сектором економіки, а також особи без певної професії або спеціальності. Вони, як правило, виконують некваліфіковану або низькокваліфіковану працю, що є особливо поширеним серед тимчасових та сезонних мігрантів.

2) Фахівці, які мають спеціальну освіту або кваліфікацію (інженери, лікарі, програмісти, викладачі тощо). Ця категорія мігрантів є надзвичайно важливою для економічного розвитку приймаючих країн, оскільки висококваліфіковані кадри можуть закривати дефіцит робочої сили в певних галузях.

3) Окремо виділяють представників ліберальних професій, до яких належать актори, музиканти, письменники, художники та інші творчі особистості. Їхня міграція часто пов'язана з прагненням реалізувати себе у міжнародному середовищі, знайти нові можливості для творчого розвитку або уникнути переслідувань у країнах із обмеженням свободи вираження.

За метою здійснення міграції виділяють:

1) Трудова міграція – одна з найпоширеніших форм, пов'язана з пошуком роботи та кращих економічних можливостей.

2) Навчальна міграція – переміщення студентів та науковців з метою здобуття освіти за кордоном.

3) Міграція для проживання – включає як тимчасове, так і постійне переселення. Люди можуть змінювати країну проживання з різних причин: возз'єднання з родиною, пошук кращих умов для життя, зміна клімату тощо.

4) Туристична міграція – хоч і має тимчасовий характер, але відіграє важливу роль у міграційних процесах. До цього типу належить медико-оздоровча міграція, коли люди подорожують з метою лікування, реабілітації або профілактичного оздоровлення [2].

Таким чином, трудова міграція може мати різні форми залежно від підходу до її вивчення та ключових аспектів аналізу. Деякі її особливості є спільними для всіх видів міграції, адже будь-яке переміщення населення має певні закономірності. Водночас існують специфічні характеристики, притаманні саме трудовій міграції (рівень кваліфікації працівників, галузь, у якій вони зайняті, а також їх шлях у процесі працевлаштування).

1.2 Регулювання процесів міжнародної міграції робочої сили

Оскільки останнім часом роль та вплив міграційних процесів має зростаючу тенденцію, необхідність чіткого контролю процесу тільки зростає. Саме тому уряди та міжнародні організації і розробляють та впроваджують

політику, спрямовану на встановлення чітких правил працевлаштування, соціального захисту та інтеграції трудових мігрантів у нове середовище.

Отже, регулювання міжнародної міграції робочої сили є важливим інструментом для забезпечення стабільності національних ринків праці, захисту прав мігрантів і підтримки економічного розвитку. Залежно від рівня взаємодії між країнами-учасниками, регулювання міграційних процесів може бути одностороннім, двостороннім або багатостороннім (рис. 1.2) [19].

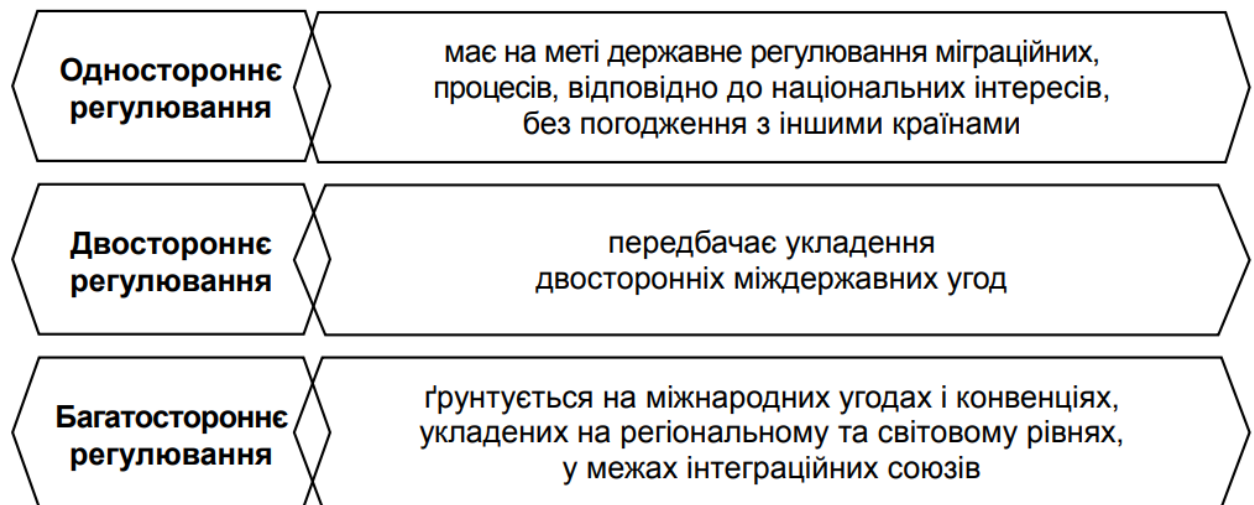

Рис. 2. Види регулювання міжнародної міграції.

Джерело: [19]

Одностороннє регулювання міграційних процесів означає, що країна сама визначає правила для в'їзду, виїзду та працевлаштування іноземців, виходячи з власних національних інтересів. Це регулювання не потребує узгодження з іншими державами і може змінюватися в залежності від внутрішньої політики країни. Головна мета такого підходу – контролювати міграційні потоки, запобігати нелегальній міграції та забезпечувати національну безпеку. Наприклад, деякі країни вводять певні міграційні обмеження, щоб захистити свій ринок праці, запроваджуючи спеціальні умови для отримання дозволу на роботу. Проте такі заходи мають і негативний вплив, оскільки можуть ускладнити міжнародну співпрацю через адже відсутність узгоджених дій з іншими державами.

Двостороннє регулювання міграції ґрунтується на укладанні міжнародних угод між двома країнами. Ці угоди визначають умови співпраці в сфері трудової міграції: оформлення робочих віз, умови соціального захисту та інші важливі аспекти працевлаштування. Такі домовленості часто укладаються між країнами з тісними економічними зв'язками або там, де спостерігається значний потік трудових мігрантів. Ці угоди допомагають легалізувати трудових мігрантів, зменшити ризики експлуатації та покращити умови праці [20].

Багатостороннє регулювання міграційних процесів базується на міжнародних угодах і домовленостях, які укладаються між кількома країнами для забезпечення узгоджених правил у сфері міграції. Основна мета цього підходу – створення єдиних стандартів для управління міжнародними міграційними потоками, захист прав трудових мігрантів і сприяння економічній інтеграції. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як Міжнародна організація праці та Організація Об'єднаних Націй, які розробляють рекомендації та механізми для врегулювання питань, пов'язаних із трудовою міграцією. В межах таких угод встановлюються принципи рівноправного ставлення до мігрантів, ліквідація дискримінації та створення умов для легальної зайнятості [21].

Усі ці рівні регулювання є важливими складовими управління міжнародною міграцією робочої сили. А для того, щоб цей процес відбувався ефективно та без негативних наслідків, він потребує ретельного регулювання. Управління міжнародною трудовою міграцією здійснюється через адміністративно-правові та економічні методи.

Адміністративно-правові включають створення та застосування законодавчих норм, що визначають права й обов'язки трудових мігрантів, процедури оформлення дозволів на роботу, а також функціонування державних міграційних служб. Такі служби контролюють в'їзд та перебування іноземних працівників, видають необхідні дозволи на проживання та здійснюють моніторинг дотримання міграційного

законодавства. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжурядові угоди, які дозволяють спростити переміщення робочої сили між країнами та гарантувати мігрантам соціальний захист.

Окрім правових інструментів, вагоме значення мають економічні механізми регулювання. Вони передбачають використання різних методів для залучення або, навпаки, обмеження трудових мігрантів залежно від потреб ринку праці. До таких дій належить створення привабливих умов для працевлаштування, надання конкурентного рівня заробітної плати, забезпечення соціальних гарантій, житлових умов та доступу до медичного обслуговування. Також поширеною практикою є залучення спеціалізованих агентств, які займаються пошуком працівників за кордоном. Для контролю цього процесу уряди впроваджують систему ліцензування таких посередників, що дозволяє запобігати нелегальній міграції та забезпечувати дотримання трудових прав мігрантів [22].

Управління міжнародною трудовою міграцією – справа непроста, оскільки потребує співпраці на різних рівнях. Хоча кожна країна має право самостійно вирішувати, як регулювати міграційні потоки, багато аспектів, таких як права мігрантів, умови праці та соціальний захист, вимагають міжнародної взаємодії. Ключову роль у цьому відіграють не лише окремі держави, а й міжнародні організації. Вони встановлюють загальні правила, допомагають країнам домовлятися між собою та слідкують за дотриманням прав працівників-мігрантів. У сучасному світі значення цих організацій зростає. Вони формують глобальну міграційну політику, прагнучи створити справедливі умови для всіх, хто бере участь у процесі трудової міграції (рис 1.3).

Рис. 3. Міжнародні організації з регулювання міжнародних міграційних процесів і захисту прав мігрантів.

Джерело: складено автором на основі [19]

Міжнародна організація праці (МОП) була заснована в 1919 році і стала першою міжнародною організацією, що об'єднала представників урядів, роботодавців і працівників у тристоронній структурі управління. Ця унікальна модель забезпечує рівноправне представництво та сприяє соціальному діалогу між усіма сторонами трудових відносин. В 1946 році організація стала першою спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй. На сьогоднішній день до її складу входять більше 170 країн, серед яких і Україна, яка приєдналася до МОП у 1954 році. За час свого існування МОП розробила понад 300 міжнародних угод, що стосуються трудової міграції. Основні напрямки діяльності МОП спрямовані на розробку та прийняття міжнародних трудових стандартів у формі конвенцій і

рекомендацій, які встановлюють мінімальні норми щодо прав працівників, умов праці та соціального захисту. Як приклад: надання безкоштовних консультацій та допомоги мігрантам, сприяння безпечному виїзду, переїзду та адаптації мігрантів у нових країнах, забезпечення можливості для мігрантів переказувати гроші на батьківщину тощо. Організація також надає технічну допомогу країнам-членам, сприяючи реалізації програм, спрямованих на покращення умов праці, розширення можливостей зайнятості та зміцнення соціального захисту [3], [19].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) виконує низку важливих завдань, спрямованих на ефективне управління міграційними процесами та захист прав мігрантів. Організація займається розробкою та впровадженням політик, що забезпечують гуманне та впорядковане управління міграцією, а також сприяє міжнародному співробітництву у цій сфері. Важливим напрямом її діяльності є реагування на кризові ситуації, зокрема надання гуманітарної допомоги біженцям, внутрішньо переміщеним особам та іншим уразливим групам, які постраждали від конфліктів чи природних катастроф. Крім того, МОМ проводить дослідження та аналіз міграційних процесів, що дозволяє урядам краще розуміти сучасні виклики та розробляти ефективні рішення. Значну увагу організація приділяє захисту прав мігрантів, сприяючи їхній інтеграції в нові громади, забезпечуючи доступ до соціальних послуг та підтримуючи їх у процесі працевлаштування. Завдяки міжнародному партнерству МОМ допомагає об'єднувати зусилля урядів, громадських організацій та міжнародних структур для спільного вирішення проблем, пов'язаних із міграцією [4], [19].

Комісія ООН з народонаселення - ця комісія через відповідні фонди субсидує національні програми у сфері міграції населення. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців координує міжнародні зусилля з надання допомоги біженцям, забезпечуючи їхні права та сприяючи їхній інтеграції або поверненню на батьківщину [19].

Міжурядовий комітет з питань міграції – діяльність цього комітету спрямована на забезпечення прав трудових мігрантів, особливо в Західній Європі. Він займається розробкою політик та рекомендацій, що сприяють захисту мігрантів від дискримінації та експлуатації, а також забезпечують рівні можливості на ринку праці [19].

Висновки до першого розділу

У даному розділі було здійснено аналіз з теоретичної точки зору поняття міжнародної міграції робочої сили: визначено її сутність, основні види та механізми регулювання.

1. У результаті проведеного аналізу було встановлено, що міжнародна міграція робочої сили є складним соціально-економічним явищем із глибоким історичним корінням, розвиток якого відбувався в кілька етапів. Основними факторами, що зумовлюють цей процес, виступають економічні, соціально-політичні та екологічні чинники, які визначають напрямки та інтенсивність трудової міграції. Важливим аспектом дослідження стала динаміка руху робочої сили, яка безпосередньо впливає на сегментацію міжнародного ринку праці, формуючи його основні категорії за рівнем кваліфікації та умовами зайнятості. Крім того, було розглянуто регіональні особливості міграційних процесів, що є ключовими у визначенні головних напрямків міграційних потоків, які, своєю чергою, зазнають постійних змін під впливом історичних, економічних і соціальних обставин.

Аналіз класифікації міжнародної міграції робочої сили дозволив визначити її основні види за різними критеріями. Зокрема, вона поділяється за просторовим характером, часовою ознакою, напрямком руху, законністю перебування, метою здійснення, організаційною ознакою та якісним складом мігрантів. Такий підхід до класифікації дає змогу систематизувати міграційні процеси та виявити їхні ключові особливості.

2. Окрему увагу в дослідженні було приділено регулюванню процесів міжнародної міграції робочої сили. Розглянуто види регулювань та їх роль у формуванні стандартів і механізмів управління трудовими міграційними потоками. Встановлено, що управління цими процесами здійснюється через адміністративно-правові та економічні методи, що дозволяє контролювати переміщення робочої сили, забезпечувати дотримання прав мігрантів та сприяти їхній інтеграції в приймаючі країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

2.1 Аналіз масштабів трудової міграції в світі

Оскільки міжнародна міграція робочої сили як і будь-яке явище зазнає змін – дуже важливо для повного і детального аналізу визначити його тенденції та масштаби.

Міграція супроводжує людство з давніх часів, але сучасну епоху справедливо називають «епохою міграції», оскільки кількість міжнародних мігрантів досягла історичного максимуму і динаміка та прогнози свідчать про те, що показники будуть рости і далі. У 2024 році – це 304 мільйони осіб, що майже вдвічі більше, ніж у 1990 році, коли їх було близько 154 мільйонів. Однак, незважаючи на значне зростання абсолютної кількості мігрантів за останні десятиліття, їхня частка у світовому населенні залишається відносно невеликою: у 2024 році лише 3,7% населення світу складала міжнародні мігранти, що є помірним зростанням у порівнянні з 2,9% у 1990 році (табл. 2.1) [23].

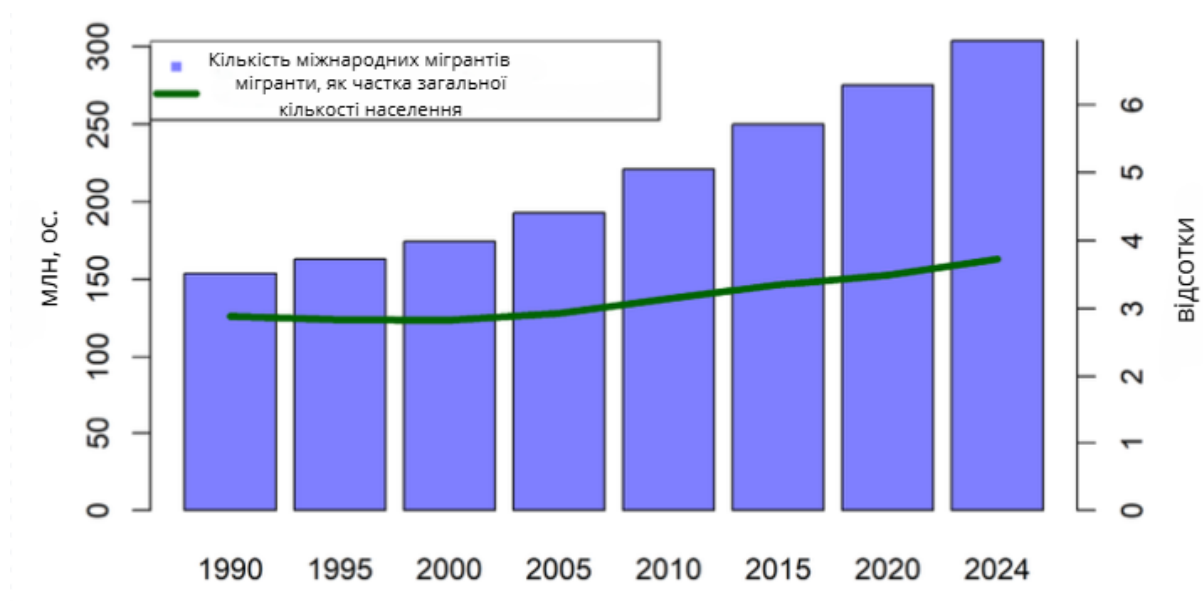

Рис. 1. Кількість міжнародних мігрантів та їх частка у населенні світу,

1990-2024.

Джерело: [23]

Що стосується саме трудової міграції – згідно з останніми даними Міжнародної організації праці (МОП), вона продовжує неухильно зростати. У 2022 році у складі глобальної робочої сили налічувалося 167,7 мільйона міжнародних трудових мігрантів, що становить приблизно 4,7% від загальної кількості зайнятого населення. Це на 30 мільйонів більше, ніж у 2013 році. Хоча пандемія COVID-19 тимчасово сповільнила міграційні процеси, загальна кількість працевлаштованих мігрантів продовжує зростати, особливо в таких секторах, як догляд та соціальна допомога [24].

Детальний аналіз за країнами показує наступне: Сполучені Штати залишаються країною-лідером за кількістю мігрантів, приймаючи понад 1,3 мільйона осіб. Це свідчить про її привабливість для мігрантів завдяки економічним можливостям, стабільності та розвиненій інфраструктурі. Сирія, яка посідає друге місце, має велику кількість мігрантів через внутрішнє переміщення внаслідок триваючого конфлікту та гуманітарної кризи. Європейські країни, такі як Німеччина і Великобританія, залишаються популярними напрямками для міграції, що відображає їх економічну стабільність і потреби в робочій силі. Країни Близького Сходу, такі як Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати, також приймають значну кількість мігрантів, що відображає їхню роль як центрів трудової міграції в регіоні (табл. 2.1).

Таблиця 1

Кількість мігрантів за країнами у 2025 році

Місце	Країна	Кількість мігрантів (осіб)
1	США	1,3 млн
2	Сирія	757 тис
3	Німеччина	610 тис
4	Чад	497 тис
5	Півд. Судан	455 тис
6	Велика Британія	446 тис
7	Канада	434 тис
8	Саудівська Аравія	326 тис
9	Єгипет	305 тис
10	ОАЕ	300 тис

Джерело: [25]

Є в цій тенденції і анти рейтинг до якого входять країни, що мають зовнішні та внутрішні конфлікти, економічну нестабільність тощо (рис. 2.2).

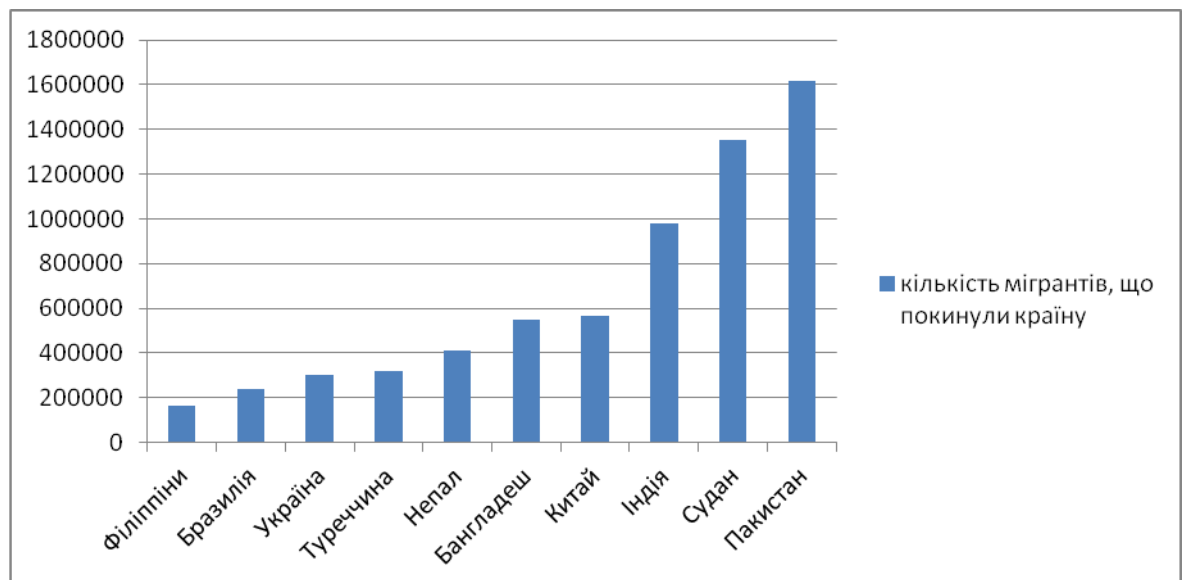

Рис. 2. Країни із найнижчою кількістю іноземних мігрантів.

Джерело: [25]

Для більш повного розуміння масштабів та напрямків руху населення важливо дослідити також і поняття міграційних потоків – кількість людей, що переїжджають з однієї країни в іншу протягом певного періоду часу.

Вони дають змогу проаналізувати не лише загальну інтенсивність міграції, а й визначити ключові коридори руху трудових мігрантів, біженців чи інших категорій мігрантів (рис. 2.3).

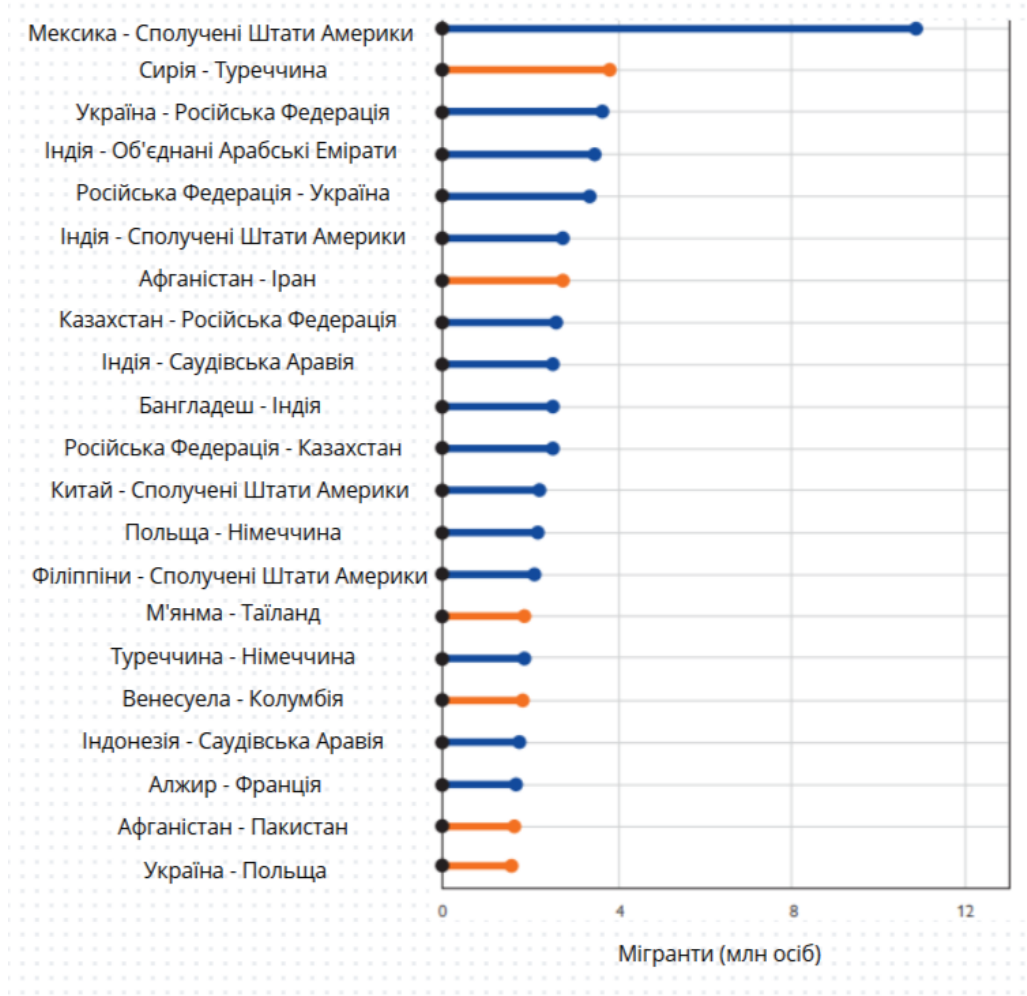

Рис. 3. Головні міжнародні міграційні коридори за 2024 рік.

Джерело: [26]

Коридори, у яких переважають переміщені особи (тобто ті, що залишили свої домівки через війну, насильство чи переслідування), позначені помаранчевим кольором. До них належать, зокрема, напрямки з Сирії до Туреччини, з Афганістану до Пакистану та Ірану, з Венесуели до Колумбії, а також – з України до Польщі. Ці зміни внесені з урахуванням масштабного переміщення, зокрема після початку воєнних дій, що спровокували хвилі біженців.

Абсолютним лідером є міграційний коридор Мексика – Сполучені Штати Америки (понад 10 млн осіб). Такий показник пояснюється тривалими

історичними, економічними та географічними чинниками. Значний потік також спостерігається між Сирією та Туреччиною, що обумовлено тривалим збройним конфліктом у Сирії. На третій позиції – Україна – Російська Федерація, де кількість мігрантів перевищує 3,5 млн осіб. Водночас інший потужний напрямок міграції з – це Україна – Польща, який на сьогодні активно розвивається внаслідок повномасштабної війни, початої Росією. Саме ці два українські коридори відображають не тільки трудову, а й вимушену міграцію.

Міграційні потоки з Індії до країн Перської затоки (ОАЕ, Саудівська Аравія), з Бангладеш до Індії, з Філіппін до США є класичними прикладами трудової міграції, зумовленої пошуком кращих умов праці та заробітку.

Наступний крок до повноцінного розкриття теми – аналіз гендерного складу трудових мігрантів. Адже міграція не є однаковою для всіх: гендер має суттєвий вплив на кожному її етапі. Від рішення про переїзд до процесу інтеграції в нове суспільство.

Станом на 2022 рік, за даними Міжнародної організації праці (МОП), жінки-мігранти продовжують стикатися з численними бар'єрами на ринку праці, що призводить до їхньої нижчої участі в економічному житті порівняно з мігрантами-чоловіками. Із загальної кількості 167,7 мільйона міжнародних трудових мігрантів лише 38,7% становили жінки (64,9 мільйона), тоді як чоловіки - 61,3% (102,7 мільйона). Рівень участі жінок-мігрантів у робочій силі становив 52,8%, що значно нижче, ніж у чоловіків-мігрантів - 77,9%. Крім того, рівень безробіття серед мігрантів-жінок був вищим (8,7%) порівняно з мігрантами-чоловіками (6,2%) [24].

Такий великий розрив можна пояснити тим, що багато жінок стикаються з дискримінацією за ознакою статі. Часто чинне законодавство та державна політика лише посилюють існуючу гендерну нерівність, обмежуючи доступ жінок до інформації, безпеку під час подорожей (особливо небезпечними або нелегальними маршрутами) та можливості для гідної інтеграції в нове середовище.

Крім того, жінки-мігрантки часто зосереджені у сфері догляду та обслуговування, де умови праці можуть бути менш безпечними і менш оплачуваними. Це підкреслює необхідність впровадження політики, спрямованої на подолання гендерної нерівності та забезпечення рівного доступу до гідної роботи для всіх мігрантів, незалежно від статі [27].

І оскільки саме політика приймаючої держави і взагалі її соціально-економічний розвиток мають сильний вплив на захист жінок і підтримання гендерної рівності в цілому, умови життя жінок-мігрантів можуть кардинально відрізнятись від країни до країни. У країнах з розвинутою системою соціального захисту, рівними правами на ринку праці та чітко визначеними трудовими гарантіями жінки мають більше можливостей для самореалізації, навіть якщо вони приїхали як трудові мігранти. Це і пояснює більший відсоток присутності жінок серед трудових мігрантів у Північній Америці та Західній Європі – у цих регіонах існує попит на робочу силу в галузях, де переважно зайняті жінки (наприклад, охорона здоров'я, соціальна допомога, освіта), а також певний рівень безпеки та правові механізми захисту їхніх прав.

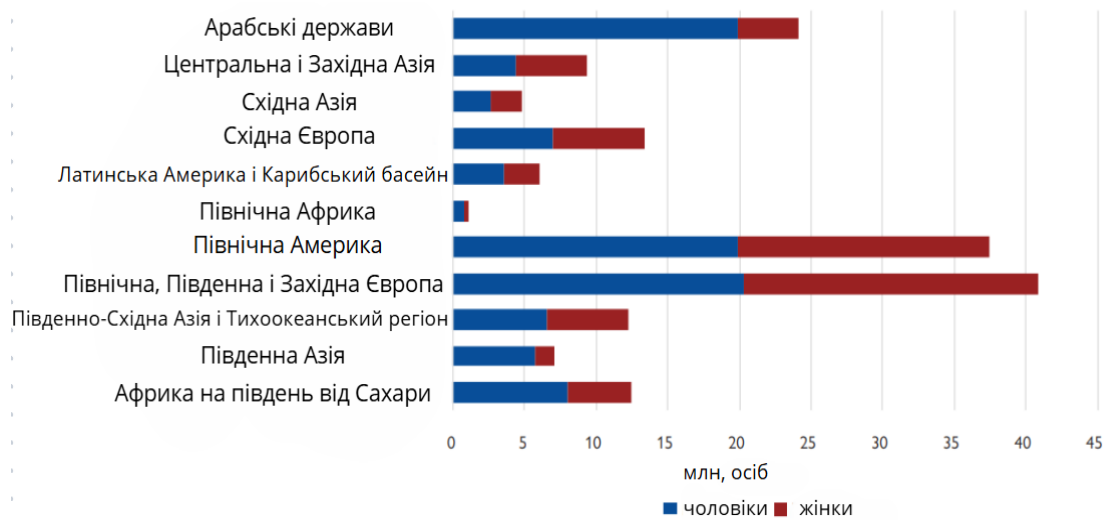

Рис. 4. Географічний розподіл трудової міграції за статтю.

Джерело: [26]

У країнах з менш розвинутою інституційною підтримкою або з патріархальними традиціями, таких як деякі регіони Азії чи Близького Сходу,

ситуація зовсім інша. Тут жінки, як правило, менш захищені і часто стикаються з нерівністю, обмеженим доступом до охорони праці та високим ризиком експлуатації. Це також може впливати на загальну статистику: жінки просто рідше вирішують мігрувати до таких країн, віддаючи перевагу регіонам, де вони почуваються більш захищеними (рис 2.4) [24].

2.2 Соціально-економічні наслідки впливу трудової міграції на країни-донори

Трудова міграція – одне з найпомітніших соціально-економічних явищ у сучасному світі, яке має значний вплив як на країни-донори (звідки виїжджають мігранти) так і на країни-реципієнти (куди вони прибувають). Саме аналізування впливу трудової міграції дозволяє глибше зрозуміти її роль у світовій економіці.

За останні роки обсяги та вплив міграції робочої сили тільки продовжують зростати. Проаналізувавши статтю від Міжнародної організації з міграції, від 07.05.2024, можемо побачити значні зміни в глобальній картині міжнародної міграції. Один з ключових моментів полягає в тому, що обсяг грошових переказів, надісланих мігрантами, збільшився більш ніж у шість разів – з 128 мільярдів доларів США у 2000 році до 831 мільярда доларів США у 2022 році (рис. 2.5). І попри прогнози, які передбачали зниження цих потоків під час пандемії COVID-19, зростання не лише продовжилося, а й було стійким. Це ще раз підкреслює важливу роль міграції як потужного рушія економічного розвитку.

Рис. 5. Грошові потоки.

Джерело: [28]

На особливу увагу заслуговує той факт, що 647 мільярдів із загальної суми грошових переказів надійшли до країн з низьким і середнім рівнем доходу. У багатьох з цих країн ці кошти становлять значну частку ВВП і є більш важливими для економіки, ніж прямі іноземні інвестиції. Іншими словами, внесок мігрантів у світову економіку є не лише значним, але й вирішальним для сталого розвитку окремих регіонів [29].

Для кращого розуміння слід ознайомитись з графічними даними (рис. 2.6). Якщо абсолютні суми демонструють масштаби міграційних процесів, то аналіз з точки зору частки ВВП дозволяє побачити, наскільки критичними є ці надходження для економічної стабільності окремих країн. Саме така перспектива дає можливість глибше зрозуміти, що для таких країн, як Тонга, Ліван чи Таджикистан, грошові перекази є не просто доповненням до державного бюджету – вони є життєво важливим елементом економічного виживання. Тобто залежність від зовнішніх фінансових надходжень стає настільки високою, що будь-які зміни в міжнародній міграційній політиці можуть мати масштабний вплив на внутрішню соціально-економічну ситуацію.

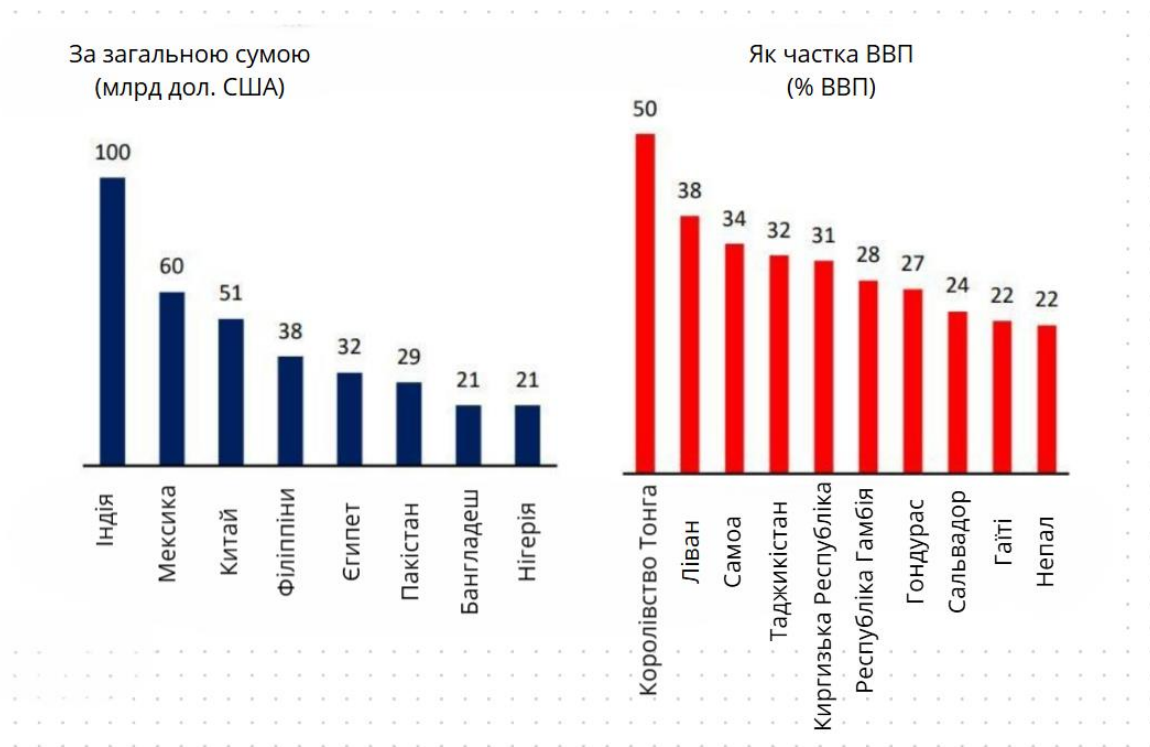

Рис. 6. Найбільші одержувачі грошових переказів серед країн із низьким і середнім рівнем доходу 2022 рік.

Джерело: [28]

Грошові перекази за оцінками і далі продовжуватимуть зростати. Очікується, що до 2050 року понад 1 мільярд людей приєднаються до населення працездатного віку, переважно в Африці та Південній Азії. А от населення багатьох розвинених країн буде і далі. Цей демографічний дисбаланс збільшить попит і пропозицію на трудових мігрантів. Оскільки міграція зростає, а транскордонні платежі стають дешевшими та легшими, грошові перекази й надалі забезпечуватимуть стабільний дохід для мільйонів людей і відіграватимуть життєво важливу роль у світовій економіці [30].

Економічний вплив грошових переказів від трудових мігрантів часто можна порівняти з доходами від експорту товарів, особливо в країнах з обмеженою економічною структурою (тобто там, де більша частина доходу надходить від одного або двох секторів, таких як сільське господарство або гірничодобувна промисловість). Якщо економіка поділяється на два сектори - виробничий, орієнтований на експорт, і невиробничий, який включає

внутрішні послуги, такі як охорона здоров'я або освіта, – то збільшення грошових переказів з-за кордону стимулює попит в обох секторах. Це, в свою чергу, підвищує ціни переважно в секторі послуг, роблячи його більш привабливим для працівників і сприяючи відтоку робочої сили з переробної промисловості.

Такий перерозподіл працівників спричиняє швидше зростання заробітної плати в невиробничому секторі, а виробничий сектор починає втрачати позиції. У довгостроковій перспективі це призводить до зростання виробничих витрат, зниження міжнародної конкурентоспроможності та поступового звуження виробничої бази економіки. Працівники продовжуватимуть переходити з одного сектору в інший, доки їхні зарплати не вирівняються, після чого ринок праці досягне нової рівноваги. Однак така динаміка може уповільнити процес структурної модернізації країни-донора, що є серйозним викликом для її економічного розвитку [31].

Тобто, грошові перекази та їх вплив у цілому можемо розглядати з двох протилежних сторін. Тобто вони забезпечують більшу фінансову стабільність, покращують кредитоспроможність держави, активізують доступ до міжнародних ринків капіталу. До того ж збільшення капіталу дає змогу спрямувати більше ресурсів на розвиток підприємницької діяльності, малого бізнесу та підвищенню загальної продуктивності економіки країн-експортерів робочої сили. Але є і інша сторона – так звана «культура залежності», що проявляється у зниженні мотивації до праці серед членів родин мігрантів та зростанні необґрунтованого споживання, що, в свою чергу, стимулює інфляційні процеси. Інші дослідження звертають увагу на те, що великі обсяги грошових потоків здатні зміцнювати обмінний курс національної валюти, що може знижувати конкурентоспроможність секторів спрямованих на експорт [31].

Оскільки населення країн-донорів зазнає змін через міграцію і, в особливості, це стосується саме трудових ресурсів – є значний вплив на робочі місця. Трудова міграція відіграє важливу роль у зниженні рівня

безробіття в країнах-донорах. Відтік працездатного населення за кордон зменшує конкуренцію на внутрішньому ринку праці, що особливо важливо для країн з високим рівнем безробіття або структурними дисбалансами в економіці. Це зменшує навантаження на системи соціального забезпечення та сприяє стабілізації ринку праці.

Дослідження, проведене Барбарою Антчак, показало, що в короткостроковій перспективі (1-3 роки) міжнародна трудова міграція може мати позитивні економічні наслідки для країн-донорів, включаючи зниження рівня безробіття – це пов'язано з тим, що відтік робочої сили за кордон зменшує тиск на внутрішній ринок праці. До того ж, відбувається зменшення витрат державного бюджету на утримання безробітних та працівників державного сектору.

Водночас у довгостроковій перспективі масовий відтік працездатного населення може призвести до дефіциту робочої сили в окремих секторах економіки, особливо в галузях, що потребують висококваліфікованих працівників, таких як охорона здоров'я та освіта [32]. Навіть є таке поняття, що доволі чітко характеризує процес втрати працівників – «відтік мізків». Тож зменшення кількості працюючих громадян не тільки впливає на робочі місця, інновації, а в глобальному розумінні – це пряме зменшення кількості податків, які надходять до бюджету, що ускладнює фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів. Це, в свою чергу, може призвести до уповільнення економічного зростання та розвитку. До того ж еміграція кваліфікованих працівників може призвести до втрати інвестицій, які країна зробила в їхню освіту та професійну підготовку. Оскільки в багатьох країнах існують гранти та бюджетні місця і все це розраховано на подальшу віддачу від здобувачів, але якщо кадри покидають країну, то відповідно затрачені ресурси не будуть перекриті.

І чим довше триватиме цей процес відтоку населення, тим більших втрат зазнаватиме країна. Тому для боротьби з цим необхідно вживати комплексних заходів:

По-перше, важливо створити сприятливі умови для професійного розвитку та конкурентоспроможної заробітної плати в країнах-донорах. Це можуть бути інвестиції в освіту, науку і технології, розвиток інноваційних секторів економіки.

По-друге, уряди можуть впроваджувати програми, спрямовані на залучення фахівців, які працювали за кордоном. Наприклад, надання фінансових стимулів, спрощення процедур повернення, створення сприятливого середовища для підприємництва може заохотити мігрантів повернутися і зробити свій внесок у розвиток батьківщини [33].

На економіку країн-донорів мають значний вплив і громадяни, що повертаються після роботи в інших державах. У деяких випадках повернення відкриває нові перспективи: знання, професійні навички і навіть ментальні установки, набуті за кордоном, дозволяють колишнім мігрантам збільшити свої доходи. Наприклад, деякі фахівці, які працювали в Європі, після повернення до Африки отримують вищу зарплату. У країнах із середнім рівнем доходу досвід роботи за кордоном збільшує заробітну плату до 40%, в основному завдяки набутим навичок.

У деяких регіонах, наприклад, в Індії, досвід роботи за кордоном високо цінується, особливо для компаній, що працюють з міжнародними партнерами. Мігранти, які повертаються, часто використовують накопичені ресурси як стартовий капітал для започаткування власного бізнесу. У відповідь на ці тенденції деякі країни, такі як Італія та Нідерланди, створюють стимули, такі як податкові пільги, для залучення кваліфікованих працівників на батьківщину.

Однак повернення не завжди означає покращення у рівні життя. У багатьох випадках повернення не супроводжується збільшенням доходів. Наприклад, навіть досвідчені фахівці в Албанії не побачили жодних змін у своїй зарплаті після повернення, а сезонні працівники, які виїхали до Німеччини, не відчували жодних фінансових вигод. Навички, набуті за кордоном, часто не визнаються в країні походження або не користуються

попитом на місцевому ринку. Деякі мігранти навіть стикаються з професійним «регресом» – поверненням на нижчий рівень зайнятості або необхідністю адаптуватися до менш гнучких умов праці [34].

Постає питання: яким же чином відбувається розподіл на ці «групи»? Все залежить від конкретного індивіду і чому саме було прийнято рішення повернутись. Як правило, ті, хто досяг успіху, повертаються добровільно, тоді як ті, хто зазнає труднощів, змушені повертатися. Успіх у пошуку роботи в країні походження може бути зумовлений не лише досвідом, але й особистими рисами, такими як амбіційність, адаптивність і працьовитість. Водночас ті, хто не може пристосуватись на новому місці мають менше мотивації та ресурсів, щоб зробити це після повернення.

Міжнародна трудова міграція відіграє важливу роль у культурному та освітньому розвитку країн-донорів. Повернення мігрантів часто супроводжується поширенням уявлень про зовсім інший уклад: інститути, гендерні ролі, комунікація, традиції тощо. Це збагачує місцеві культури, та сприяє міжкультурному діалогу. Нові харчові звичаї, одяг, святкування та культурні практики, запозичені іммігрантами з-за кордону, стають дедалі популярнішими в багатьох країнах. Міжнародна організація з міграції (МОМ) у своєму Звіті про світову міграцію 2024 розглядає ці культурні зміни як потенційно позитивний результат трудової міграції, що в кінцевому підсумку може сприяти розвитку туризму та посиленню взаємозв'язків між державами [35]. Водночас міграція впливає і на освітню динаміку. Люди, які здобули освіту чи професійні навички за кордоном, часто повертаються додому з бажанням поділитися своїм досвідом. І це відображається у зміні програм в державних школах; відкритті мовних курсів, онлайн-академій тощо.

Однак, в цьому є і певні проблеми та загрози. У країнах з високим рівнем міграції, особливо в сільській місцевості та малих містах, культурна спадщина часто послаблюється. Молоді люди, які тривалий час жили за кордоном, або їхні діти, які народилися в іншому середовищі, можуть бути

не знайомі з місцевою мовою, релігією, святами і традиціями. Поступові зміни у використанні мови призводять до заміни діалектів або зникнення менш поширених мов, наприклад, якщо діти мігрантів розмовляють лише офіційною мовою країни проживання. У таких випадках конфлікти між поколіннями можуть порушувати родинні зв'язки і створювати напруженість у соціумі [36].

2.3 Соціально-економічні наслідки впливу трудової міграції на країни-реципієнти

Країни-реципієнти – це економічно розвинені та могутні, однак саме ці країни в наш час стикаються з серйозними демографічними викликами, зокрема зі старінням населення, яке створює ряд економічних і соціальних проблем, зокрема до нестачі працівників. В таких умовах трудова міграція стає важливим інструментом не лише для вирішення нагальних проблем, але й для забезпечення довгострокової економічної стабільності. Завдяки мігрантам країни отримують необхідні трудові ресурси, які дозволяють їм підтримувати темпи виробництва, рівень зайнятості та збалансовані пенсійні системи. Як приклад цього процесу доречно звернутися до країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), які мають солідну аналітичну базу та регулярно збирають стандартизовану статистику щодо трудової міграції. Згідно даних (рис. 2.7), у 2022 році іммігранти становили в середньому понад 15% від загальної кількості робочої сили в країнах ОЕСР, а в дев'яти країнах ця частка перевищувала 20%. Для порівняння, у 2015 році цей показник сягав близько 13%. Ця позитивна тенденція свідчить про зростаючу роль трудових мігрантів у формуванні конкурентного та сталого ринку праці [37].

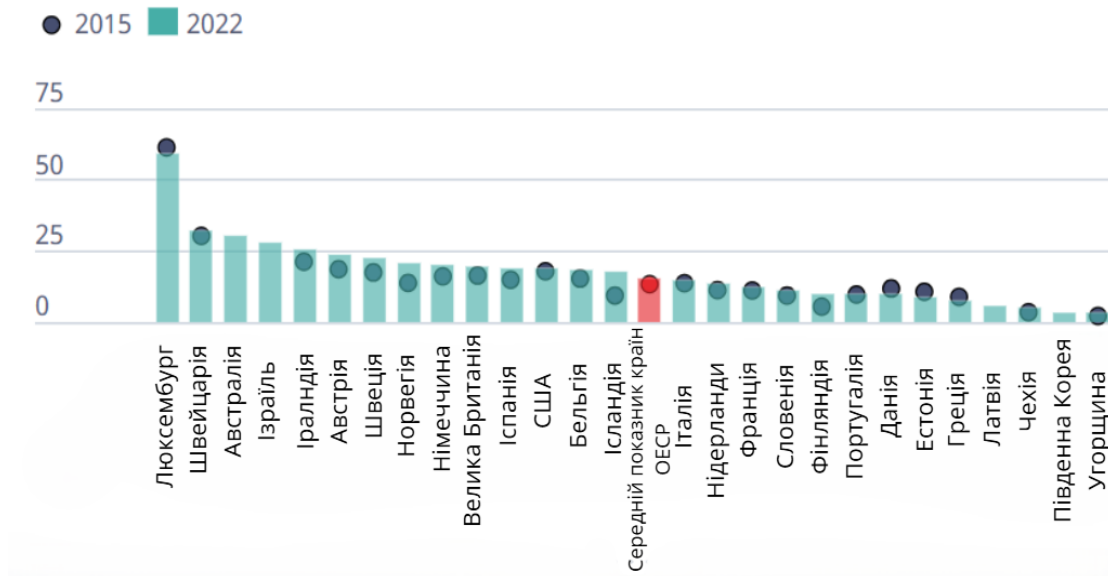

Рис. 7. Відсоток іноземних громадян від усіх працівників, порівняння 2015 та 2022 років.

Джерело: [37]

Тож міграція на пряму пов'язана з формуванням людського капіталу. Вона розділяє два пов'язані, але водночас різні аспекти. З одного боку, значна кількість мігрантів, особливо сезонно чи тимчасово зайнятих, залучені у виконанні фізично важкої та низькооплачуваній роботі, які загалом не привабливі для місцевих жителів. Зокрема, це стосується будівництва, сільського господарства та гірничодобувної промисловості. Це допомагає підтримувати галузі, які інакше занепали б через брак робочої сили. Залучаючи іноземну робочу силу, промислово розвинені країни можуть переорієнтувати своїх громадян на високотехнологічні та інноваційні галузі, не підриваючи стабільності загальної економіки [38].

Більш детальний і всебічний аналіз зайнятості мігрантів (табл. 2.2) дозволяє краще оцінити реальний внесок іноземних працівників в економіку країн-реципієнтів.

Таблиця 2

Зайнятість мігрантів за галузями промисловості (2023 рік)

	Сільське господарство та рибальство	Гірничодобувна промисловість, виробництво та енергетика	Будівництво	Оптова та роздрібна торгівля	Готельний та рестораний бізнес	Освіта	Охорона здоров'я	Адміністративна діяльність	Інші послуги
Австралія	1,30%	11,00%	7,40%	11,80%	9,00%	6,70%	14,80%	9,00%	29,10%
Австрія	0,80%	19,40%	10,80%	15,40%	10,80%	6,10%	4,80%	10,40%	21,40%
Бельгія	0,60%	11,70%	9,90%	12,20%	7,10%	6,00%	8,00%	21,70%	22,70%
Чехія	1,30%	31,80%	12,70%	14,80%	6,60%	4,80%	1,20%	7,30%	18,90%
Данія	-	-	4,00%	23,60%	13,20%	14,50%	20,20%	14,00%	10,40%
Естонія	-	27,40%	10,50%	11,40%	5,90%	9,60%	-	7,00%	28,20%
Фінляндія	-	14,10%	7,80%	9,60%	10,10%	10,30%	11,00%	13,50%	23,50%
Франція	1,20%	10,70%	11,10%	12,60%	8,60%	7,50%	8,30%	14,20%	23,40%
Німеччина	-	24,30%	8,80%	14,20%	8,50%	5,10%	7,00%	11,70%	20,60%
Греція	9,70%	13,70%	16,30%	13,80%	17,10%	2,60%	2,10%	7,70%	11,20%
Угорщина	3,20%	26,00%	13,10%	11,40%	4,70%	10,90%	2,40%	9,40%	18,80%
Ісландія	-	19,70%	5,80%	13,10%	11,90%	14,90%	6,30%	10,50%	17,80%
Ірландія	-	13,50%	7,90%	19,10%	15,70%	8,90%	10,00%	8,50%	16,40%
Ізраїль	0,50%	15,50%	3,70%	10,60%	3,20%	8,50%	16,10%	10,60%	26,00%
Італія	5,70%	22,20%	10,50%	10,50%	10,80%	2,50%	3,10%	7,10%	14,60%
Японія	3,60%	39,90%	6,80%	11,20%	9,20%	3,90%	4,80%	0,20%	18,20%
Латвія	-	21,90%	9,70%	17,90%	6,70%	8,70%	-	6,80%	28,30%
Литва	-	41,90%	-	-	-	-	-	-	58,10%
Люксембург	-	4,30%	7,10%	10,90%	4,80%	3,80%	5,20%	21,90%	39,80%
Нідерланди	1,70%	13,60%	4,90%	17,10%	7,30%	7,10%	9,10%	14,50%	24,50%
Норвегія	1,40%	11,90%	11,50%	11,00%	9,50%	8,60%	13,70%	12,80%	19,60%
Польща	-	27,80%	10,90%	10,50%	11,30%	5,10%	-	8,30%	26,20%
Португалія	2,30%	5,80%	11,80%	18,10%	15,80%	11,10%	5,00%	10,50%	14,30%
Словацька Республіка	1,00%	21,40%	8,00%	19,50%	6,10%	4,00%	7,70%	9,30%	22,90%
Словенія	0,00%	29,20%	19,70%	11,10%	7,30%	4,50%	2,90%	10,60%	14,60%
Іспанія	5,00%	10,60%	10,60%	15,40%	17,30%	2,90%	3,10%	8,20%	17,00%
Швеція	0,50%	12,70%	5,30%	9,60%	6,90%	14,60%	12,70%	13,30%	24,30%
Швейцарія	0,50%	17,40%	8,10%	13,30%	7,30%	7,10%	7,00%	9,10%	28,00%
Сполучене Королівство	0,30%	8,20%	4,60%	10,60%	5,60%	8,90%	16,50%	10,20%	34,90%
Сполучені Штати Америки	1,70%	11,70%	12,00%	12,00%	9,00%	5,90%	12,30%	7,90%	26,40%
ЄС27	2,30%	17,60%	9,50%	13,50%	10,30%	5,50%	6,00%	11,10%	20,20%

Джерело: [39]

В таблиці бачимо наступне: 1) мігранти відіграють значну роль у секторах економіки, де притаманна низькокваліфікована робоча сила. Зокрема, такі країни, як Чехія (31,8%), Литва (41,9%) та Естонія (27,4%), мають високу частку працівників у гірничодобувній, обробній промисловості та енергетиці, що свідчить про значну залежність від іноземної робочої сили в цих секторах. 2) В галузях, орієнтованих на надання послуг, також спостерігається значна частка мігрантів. Наприклад, у Швейцарії (28,0%), Великобританії (34,9%) і Франції (23,4%) велика частка мігрантів працює в цій сфері (догляд, прибирання, технічне обслуговування тощо). Це

підтверджує тезу про те, що мігранти компенсують дефіцит робочої сили в галузях з менш привабливими умовами праці для місцевого населення.

З іншого боку, останнім часом все більше набуває тенденція саме міграції кваліфікованої робочої сили. Молоді фахівці з вищою освітою, досвідом роботи та знанням іноземних мов сприяють підвищенню загального рівня компетентності національної економіки. Дослідження показали, що висококваліфіковані мігранти можуть стимулювати інновації та підвищувати продуктивність праці. У США, наприклад, збільшення кількості іноземних науковців та інженерів призвело до зростання кількості патентів і середнього доходу місцевих працівників.

Іммігранти також сприяють розвитку підприємництва та інвестицій. Їхній досвід, знання та мережа контактів можуть стати каталізатором для створення нових підприємств та залучення прямих іноземних інвестицій. У Таїланді, наприклад, висококваліфіковані іммігранти допомогли підвищити продуктивність праці в різних частинах країни.

Але існують також і виклики. Приплив низькокваліфікованих працівників може призвести до зниження загального рівня людського капіталу, особливо якщо вони виконують низькооплачувану і нестабільну роботу. Крім того, недостатня інтеграція мігрантів може призвести до соціальної напруженості [40].

Проте, слід зазначити, що внесок мігрантів виходить далеко за межі заповнення вакансій у дефіцитних галузях. З моменту прибуття мігранти беруть активну участь в економічному житті: орендують або купують житло, користуються громадським транспортом, купують продукти харчування, платять за освіту і користуються послугами охорони здоров'я. Така економічна активність призводить до збільшення попиту на широкий спектр товарів і послуг, стимулюючи виробництво, торгівлю та сферу послуг.

Ресурси, витрачені мігрантами, запускають процес економічного зростання. Виробники збільшують обсяги виробництва, бізнес інвестує в розвиток, а держава отримує додаткові податкові надходження. За даними

Міжнародного валютного фонду навіть невелике збільшення мігрантів хоч на 1% може сприяти зростанню реального ВВП на 0,1% - 0,3% через збільшення споживання, підвищення продуктивності праці та активнішу участь в економіці [41].

Для кращого розуміння наскільки ж сильний вплив на економіку має міжнародна міграція робочої сили слід розглянути декілька фактів: 1) У 2023 році економіка Іспанії зросла на 3,2%, значною мірою завдяки притоку мігрантів, які заповнили вакансії в секторах, де бракувало робочої сили. З 468 000 створених робочих місць близько 409 000 були зайняті мігрантами або особами з подвійним громадянством. Це допомогло знизити рівень безробіття до найнижчого рівня з 2008 року [42], [43]. 2) За оцінками Бюджетного управління Конгресу США збільшення імміграції між 2024 і 2034 роками збільшить ВВП на 8,9 трильйона доларів і збільшить федеральні податкові надходження на 1,2 трильйона доларів [44]. 3) Згідно досліджень Світового банку, Міжамериканського банку розвитку та Організації економічного співробітництва та розвитку, еміграція близько 8 мільйонів венесуельців, які покинули країну через бідність і політичну нестабільність, сприяє економічному зростанню в інших американських країнах. Згідно з цими дослідженнями, участь трудових мігрантів сприятиме середньому економічному зростанню від 0,10% до 0,25% в основних приймаючих країнах Латинської Америки і Карибського басейну між 2017 і 2030 роками [45], [46].

Однак, попри позитивні ефекти, пов'язані з економічною активністю мігрантів, важливо враховувати й потенційні виклики, які виникають на початковому етапі їх перебування у приймаючій країні. У короткостроковій перспективі — це часто асоціюється з певними витратами для держави. Особливо це стосується соціальних витрат, пов'язаних із початковою інтеграцією новоприбулих у суспільство та економіку.

Після прибуття мігрантам часто потрібен час для адаптації, пошуку роботи, здобуття мови та культурної компетентності, що потребує участі

держави. Основними джерелами витрат на цьому етапі є соціальні виплати, допомога з житлом, доступ до охорони здоров'я, програми професійної підготовки та мовні курси. Масштаб цих витрат значною мірою залежить від типу мігрантів: економічні мігранти зазвичай швидше виходять на ринок праці та менше залежать від державної підтримки, тоді як біженці потребують більше ресурсів у зв'язку зі складними життєвими обставинами. Крім того, витрати залежать від щедрості соціального захисту в приймаючій країні. Варто зазначити, що іммігранти загалом є молодшими за місцеве населення, а тому в середньому менш обтяжливі для системи охорони здоров'я. У розвинених країнах, де значна частка населення досягає пенсійного віку, приплив молодих працівників навіть у короткостроковій перспективі може сприяти пом'якшенню демографічного тиску на бюджет. Водночас країни, які приймають значні потоки біженців, часто несуть суттєві фіскальні витрати. Це особливо актуально для країн, що розвиваються, які через географічне розташування приймають основні хвилі вимушеної міграції. Яскравим прикладом є міграційна криза 2012–2015 років, спричинена війною в Сирії. Тоді Йорданія, Ліван і Туреччина прийняли мільйони біженців, що еквівалентно становило 10% населення Йорданії. За оцінками науковців прямі витрати на підтримку цих людей сягнули 2,4% ВВП для Йорданії, 3,2% – для Лівану та 1,3% – для Туреччини. Подібна ситуація повторилась у Латинській Америці у 2018 році, коли країни-сусіди Венесуели зазнали короткострокового бюджетного навантаження, що досягало 0,5% ВВП.

Варто чітко відрізнити ситуації в розвинених країнах, де переважають економічні мігранти, і державах, що приймають біженців. У першому випадку витрати мають менший масштаб і розподіляються в часі, у другому – можуть бути раптовими й масштабними. Незважаючи на це, навіть у країнах ОЕСР, де більшість мігрантів мають доступ до ринку праці, оцінки показують, що навантаження на одного іммігранта в середньому є нижчим, ніж на місцевого жителя [47].

Соціальні наслідки трудової міграції в країнах-реципієнтах є багатограними і залежать від ефективності політики інтеграції та соціальної підтримки. З одного боку, міграція може збагатити суспільство в культурному та демографічному плані, а з іншого - створити проблеми у сфері соціальної згуртованості та інфраструктури. Більш детальна інформація наведена нижче у таблиці 2.1.

Таблиця 3

Соціальні наслідки міжнародної міграції робочої сили

Негативні наслідки	Позитивні наслідки
Мігранти часто стикаються з ксенофобією та соціальною ізоляцією, що ускладнює їх соціальну адаптацію (це є однією з основних причин чому вони можуть приймати рішення повернутись додому). До того ж складнощі додає і фактор мовного бар'єру.	Міграція сприяє культурному різноманіттю, збагачуючи суспільство новими традиціями, кухнею та мистецтвом.
Зростання населення через міграцію може створити додаткове навантаження на системи охорони здоров'я, освіти та житлову інфраструктуру. Наприклад, у Німеччині швидкий приріст мігрантів призвів до перевантаження соціальних служб та зростання соціального напруження .	Контакт з різними культурами сприяє розвитку толерантності та глобального мислення серед місцевого населення. Це особливо важливо в умовах глобалізації та зростаючої міжкультурної взаємодії.
	Міграція сприяє омолодженню населення в країнах з високим показником старіння.

Джерело: складено за даними [48], [49], [50], [51]

Висновки до другого розділу

1. Міжнародна міграція робочої сили є однією з найважливіших тенденцій сучасності, оскільки кількість міжнародних мігрантів в наш час досягла історичного максимуму і динаміка та прогнози свідчать про те, що показники будуть рости і далі. Сполучені Штати залишаються країною-лідером за кількістю мігрантів. Обсяги трудової міграції, утворення міграційних коридорів та склад мігрантів змінюються під впливом економічних, політичних, демографічних та кліматичних факторів.

2. У країнах-реципієнтах через старіння населення та зростання попиту на кваліфіковану і некваліфіковану робочу силу, роль іммігрантів набуває стратегічного значення. З одного боку, на практиці міграція дозволяє економити на витратах на робочу силу, отримувати додаткові надходження у державний бюджет. З іншої сторони це може привести до посилення дискримінації і виникнення соціальних конфліктів.

3. Для країн-донорів – міжнародна міграція є джерелом валютних надходжень у вигляді грошових переказів мігрантів до їх сімей. Ці доходи мають значний вплив на торгівлю, сприяють скороченню бідності, стимулюючи місцеву зайнятість та дають поштовх для подальшого розвитку країни. Однак у довгостроковому періоді процес переселення призводить до «відтоку мізків», що значно шкодить та сповільнює подальший розвиток.

Отже, міжнародна трудова міграція - це багатогранне явище з великим соціальним та економічним потенціалом. Яке має як сильні, так і слабкі сторони. У сучасних умовах геополітичної нестабільності, демографічного тиску та трансформації ринку праці її роль зростатиме, що вимагатиме нових підходів до її регулювання на національному та міжнародному рівнях.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження впливу міжнародної міграції робочої сили на економіку світу в цілому ми дійшли наступних висновків.

1. Міжнародна трудова міграція – це складне соціально-економічне явище, яке охоплює різні форми переселення людей, зумовлені їхньою професійною діяльністю за межами рідної країни. У широкому сенсі цей процес включає будь-які види територіального переміщення, пов'язані з працевлаштуванням за кордоном, і розглядається як механізм міжнародного обміну робочою силою. Це може бути як тимчасова, так і постійна зміна місця проживання з метою зайнятості, що фактично є формою експорту або імпорту трудових ресурсів. У вузькому значенні трудова міграція - переїзд з однієї країни в іншу, який передбачає не тільки роботу, але й отримання нового громадянства. Це означає тривале проживання в іншій країні, адаптацію до місцевого життя та роботу згідно з місцевими правилами.

Міжнародна трудова міграція розмежується за різними критеріями, це дозволяє краще проаналізувати її природу та вплив на економіку і суспільство. До основних розподілів входять класифікації за: часовою ознакою, просторовим характером, напрямком руху, законністю, організації та якісним складом.

Дослідивши етапи розвитку можемо зрозуміти, що присутній фактор залежності від змін економічних, політичних тощо. Всього розділяють 4 етапи, зокрема, найбільш активний спалах можемо побачити після закінчення Другої світової війни. При цьому в цей період змінилися основні напрямки, куди спрямовувалися мігранти. Крім США та Канади, новим важливим напрямком стала Західна Європа, зокрема країни, що входять до Європейського Союзу

2. Регулювання міжнародної міграції робочої сили може здійснюватися на кількох рівнях залежно від механізмів та суб'єктів управління. Одностороннє регулювання передбачає, що держава самостійно формує міграційну політику відповідно до власних національних інтересів, без узгодження з іншими країнами. Водночас двостороннє регулювання базується на укладанні міждержавних угод, які визначають правила пересування трудових мігрантів між конкретними країнами. Нарешті, багатостороннє регулювання охоплює співпрацю між країнами в рамках регіональних або міжнародних об'єднань.

3. Міграція супроводжує людство з давніх часів, але сучасну епоху справедливо називають «епохою міграції», оскільки кількість міжнародних мігрантів досягла історичного максимуму. У 2024 році кількість мігрантів - це 304 мільйони осіб, що майже вдвічі більше, ніж у 1990 році, коли їх було близько 154 мільйонів. Сполучені Штати залишаються країною-лідером за кількістю мігрантів, приймаючи понад 1,3 мільйона осіб. Рівень участі жінок-мігрантів у робочій силі значно нижче, ніж у чоловіків.

4. Визначено, що соціально-економічний вплив на країни-донори є неоднозначним. З однієї сторони: мігранти надсилають значні кошти до своєї країни – це сприяє зростанню доходів, підвищенню рівня життя, посиленню соціального захисту та розширенню доступу до основних прав і свобод. Зростає і внутрішній попит, оскільки грошові перекази використовуються на споживчі потреби, що стимулює розвиток торгівлі, сфери послуг та малого бізнесу. До того ж після завершення роботи багато громадян повертаються додому з новими професійними навичками, знаннями, які можуть бути ефективно застосовані на вітчизняному ринку праці. З іншої сторони: відтік трудових ресурсів, що призводить до дефіциту кадрів. Крім того, держава втрачає частину інвестицій, вкладених в освіту та підготовку таких працівників.

5. Соціально-економічний вплив на країни-реципієнти визначається також з двох сторін. Позитивний аспект: завдяки мігрантам країни отримують необхідні трудові ресурси, які дозволяють їм підтримувати темпи виробництва, рівень зайнятості та збалансовані пенсійні системи. Внесок мігрантів впливає не тільки на заповнення, а й на процес економічного зростання. До негативного відносимо: затрати приймаючої країни на соціальні виплати та першочергову підтримку мігрантів, а приплив низькокваліфікованих працівників може призвести до зниження загального рівня людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міграція. КОМПАС: Посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/migration> (дата звернення: 29.03.2025).
2. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник / І. О. Іващук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. – Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.
3. About the ILO. International Labour Organization. URL: <https://www.ilo.org/about-ilo> (дата звернення: 29.03.2025).
4. International Organization for Migration. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/> (дата звернення: 29.03.2025).
5. ІПС ЛІГА:ЗАКОН - система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T080300?an=10006> (дата звернення: 29.03.2025).
6. 3. Трудова міграція - e-Pidru4niki.com. e-Pidru4niki.com. URL: https://e-pidru4niki.com/content/1897_3_trydova_migraciya.html (дата звернення: 29.03.2025).
7. 9.2. Еволюція і масштаби міжнародної трудової міграції - Бібліотека BukLib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/26498/> (дата звернення: 29.03.2025).
8. Основні етапи міжнародної міграції робочої сили. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/18210712/ekonomika/osnovni_etapi_mizhnarodnoyi_migratsiyi_robochoyi_sili (дата звернення: 29.03.2025).

9. Н. В. Короленко, А. А. Петросян. МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.85>

10. Презентація на тему: 3. Сегменти ринку робочої сили. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/11957095/page:3/> (дата звернення: 29.03.2025).

11. Жінки на ринку праці 200 років тому та зараз. Розмова про лауреатку нобелівки з Вікторією Агаповою - Центр Економічної Стратегії. Центр Економічної Стратегії. URL: <https://ces.org.ua/women-as-work-force/> (дата звернення: 29.03.2025).

12. Основні види міграції та міжнародні центри тяжіння робочої сили. Регулювання міжнародної міграції робочої сили. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/9061981/page:2/> (дата звернення: 29.03.2025).

13. Електронні навчальні матеріали ЕПФК. URL: <https://epkmoodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=48184> (дата звернення: 29.03.2025).

14. Внутрішня міграція. European Environment Information and Observation Network – Eionet Portal. URL: <https://www.eionet.europa.eu/gemet/uk/concept/13325> (дата звернення: 29.03.2025).

15. Маятникова міграція | Geo-Hub. Geo-Hub: науково-освітній веб-портал | Geo-Hub науково-освітній веб-портал. URL: <https://geohub.org.ua/node/4132> (дата звернення: 29.03.2025).

16. Еміграція. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ. URL: <https://esu.com.ua/article-17837> (дата звернення: 29.03.2025).

17. Панібудьласка В. Ф., Перковський А. Л. Імміграція. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-13268> (дата звернення: 29.03.2025).

18. Що таке РЕЕМІГРАЦІЯ - Словник іншомовних слів - Словники - Словопедія. Словники - Словопедія.
URL: <http://slovopedia.org.ua/36/53408/247134.html> (дата звернення: 29.03.2025).

19. Світове господарство і міжнародні економічні відносини : навчальний посібник [Електронний ресурс] / С. В. Бестужева, В. О. Козуб, Н. В. Проскурніна, В. А. Вовк, Ю. Б. Доброскок; за заг. ред. Т. В. Шталь. . – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 240 с.

20. Bilateral and multilateral arrangements and agreements | EMM2. Essentials of Migration Management 2.0.
URL: <https://emm.iom.int/handbooks/initiatives-and-commitments-addressing-migration/bilateral-and-multilateral-arrangements> (дата звернення: 29.03.2025).

21. Multilateral Regulation of Trade and Investment [Електронний ресурс] // Testbook. – Режим доступу: <https://testbook.com/ugc-net-management/multilateral-regulation-of-trade-and-investment> (дата звернення: 29.03.2025).

22. Регулювання міжнародної міграції робочої сили :: MegaLib.com.ua. Електронна бібліотека онлайн MegaLib.com.ua.
URL: http://megalib.com.ua/content/10767_Regyluvannya_mijnarodnoi_migracii_robochoi_sili.html#google_vignette (дата звернення: 29.03.2025).

23. International Migrant Stock 2024: Key facts and figures. Welcome to the United Nations.
URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.de>

sa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf (дата звернення: 01.04.2025).

24. Latest global migrant labour data. Human Level. URL: <https://www.wearehumanlevel.com/content-hub/latest-global-migrant-labour-data> (дата звернення: 02.04.2025).

25. Рейтинг країн по кількості мігрантів на 2025 рік – Global Relocate. Global Relocate. URL: <https://global-relocate.com/ru/rankings/number-of-migrants> (дата звернення: 10.04.2025).

26. World Migration Report 2024 | IOM Publications Platform. IOM Publications - International Organization for Migration. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> (дата звернення: 09.04.2025).

27. Women on the move: FAQs on migration and gender. UN Women – Asia-Pacific. URL: <https://asiapacific.unwomen.org/en/stories/feature-story/2024/12/women-on-the-move-faqs-on-migration-and-gender> (дата звернення: 08.04.2025).

28. Migrant workers sent home almost \$800 billion in 2022. Which countries are the biggest recipients?. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/02/remittances-money-world-bank/> (дата звернення: 10.04.2025).

29. World Migration Report 2024 Reveals Latest Global Trends and Challenges in Human Mobility. IOM Regional Office for Middle East and North Africa. URL: <https://mena.iom.int/news/world-migration-report-2024-reveals-latest-global-trends-and-challenges-human-mobility> (дата звернення: 12.04.2025).

30. Resilient Remittances Dilip Ratha. IMF.
URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/09/B2B-resilient-remittances-dilip-ratha> (дата звернення: 13.04.2025).
31. Southern African Migration Management.
URL: <https://www.sammproject.org/wp-content/uploads/download-manager-files/Economic-Impact-of-Labour-Migration-V1-Draft-02.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).
32. Journal of Modern Science. URL: <https://www.jomswsge.com/pdf-176326-98728?filename=Consequence+of.pdf> (дата звернення: 17.04.2025).
33. Young J. Brain Drain: Definition, Causes, Effects, and Examples. Investopedia.
URL: https://www.investopedia.com/terms/b/brain_drain.asp (дата звернення: 17.04.2025).
34. Social Forces. Volume 103, Issue 4, June 2025.
URL: <https://academic.oup.com/sf/article/103/4/1538/7761063> (дата звернення: 18.04.2025).
35. World Migration Report | International Organization for Migration, IOM.
URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/> (дата звернення: 18.04.2025).
36. International Migration and Sustainable Development. DESA Publications. URL: <https://desapublications.un.org/publications/international-migration-and-sustainable-development> (дата звернення: 19.04.2025).
37. Economic impact of migration. OECD.
URL: <https://www.oecd.org/en/topics/economic-impact-of-migration.html> (дата звернення: 22.04.2025).

38. Shevchenko M. IMPACT OF ECONOMIC INTEGRATION OF MIGRANTS ON THE HOST COUNTRIES' ECONOMIES. Economic scope. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-60> (дата звернення: 20.04.2025).

39. International Migration Outlook 2024. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2024_50b0353e-en.html (дата звернення: 12.05.2025).

40. The Impact of Labor Migration on Human Capital Development. SciELO - Scientific Electronic Library Online. URL: https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1665-89062021000100113 (дата звернення: 22.04.2025).

41. Chapter 4 The Macroeconomic Effects Of Global Migration. IMF eLibrary. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781513539744/ch04.xml> (дата звернення: 24.04.2025).

42. Foreign workers help Spain's economic growth outpace the US and the rest of Europe. apnews. URL: <https://apnews.com/article/spain-migration-economy-growth-trump-us-c3abff0d83b60c9712fe4932b780eb21> (дата звернення: 25.04.2025).

43. Kassam A. How Spain's radically different approach to migration helped its economy soar. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/feb/18/how-spains-radically-different-approach-to-migration-helped-its-economy-soar> (дата звернення: 25.04.2025).

44. Attention Required! | Cloudflare. URL: https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpi-immigrants-us-economy-explainer-2024_final.pdf (дата звернення: 27.04.2025).

45. Taylor L. Venezuelan migrants boost economies of South American countries, studies find. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2024/feb/27/venezuelan-migrants-economy-south-america> (дата звернення: 27.04.2025).

46. Es un hecho: los migrantes en América Latina benefician a las economías locales. Noticias ONU. URL: [https://news.un.org/es/story/2024/02/1527952#:~:text=Los%20desplazados%20forzados%20en%20América,para%20los%20Refugiados%20\(ACNUR\)](https://news.un.org/es/story/2024/02/1527952#:~:text=Los%20desplazados%20forzados%20en%20América,para%20los%20Refugiados%20(ACNUR)). (дата звернення: 29.04.2025).

47. Philipp Engler Margaux MacDonald Roberto Piazza Galen Sher. The Macroeconomic Effects of Large Immigration Waves. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/12/14/The-Macroeconomic-Effects-of-Large-Immigration-Waves-542526> (дата звернення: 27.04.2025).

48. Indicators of Immigrant Integration 2023. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/indicators-of-immigrant-integration-2023_1d5020a6-en.html (дата звернення: 28.04.2025).

49. Germany Opened Its Doors to Migrants. Now It's Struggling to Cope. URL: <https://www.wsj.com/world/europe/germany-immigration-struggles-election-8dfd4b65> (дата звернення: 28.04.2025).

50. Highlight 25/2022 – The positive impact of migration - MEIG Programme. MEIG Programme. URL: <https://www.meig.ch/highlight-25-2022-the-positive-impact-of-migration/> (дата звернення: 29.04.2025).

51. Non-economic impacts of migration – winners and losers. World Bank Blogs. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/peoplemove/non-economic-impacts-migration-winners-and-losers> (дата звернення: 29.04.2025).

52. Кваліфікаційна робота бакалавра методичні рекомендації до виконання для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» / уклад. Л. Григорова-Беренда, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. 6-те вид., перероб. і доп. — Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. — 40 С.